Масса а мехкашкара пролетареш, вiашагiкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гiалгiайн обкома, Нохч-Гiалгiайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьйла 1923 шера дуьйна ◆ ШИНАРА, 8 август, 1972 шо. ◆ № 95 (5201). Мах 2 кап.

Пятилетка шоллагiча шера Грозненска металлически тарх заводе дукха кердадаран юкъедиллина конструкторски группа членаша. Цу гiуллакхо дукха лакхъяьй заводан тайп-тайпанчу участкашкара къахьегаман овсарле, дуккха хилийтина арахецна продукци. Белгалбаьлла дика болх беш ю конструкторски группа членаш Петренко Григорий Алексеевич, Краснояров Вадим Александрович, Фролов Юрий Иванович.

СУРТА ТIА: машинаштан жимма хийцамаш бечу конструкторски группан членаш Г. Петренко, В. Краснояров, Ю. Фролов.

И. Панева сурт.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ

КПСС ЦК Политбюрос, укх шера 31 июле Крыме социалистически мехкийн коммунистически болхлойн партейн куьйгалхой вiашагiкхетара итогаш йийцарйина, дiахьайкхи, и вiашагiкхетар социалистически пачхьалкхийн вежарашка йолчу партейн юкъаметтигаш вiаши юкъера буззамаш чiогiбеш дахъе боккха кердa боккхa тiе хилар, доцца къобаллу КПСС ЦК Генеральни секретарь нох. Л. И. Брежнев корте лаьттачу КПСС делегацино чаккхьа гiуллакхаш.

Крыме вiашагiкхийттача хана социализм а коммунизм а хьалъяра делама хьакъехьа дiа-хьа ийцача информаце хьаьжжина, коммунистически болхлойн партейн съездашна белгалъяьккхинчу планаш вежарашка долчу социалистически мехкаша толаме кхочушъеш, общественни производства эффективность лакхъелла вiашигiехьдовлаш, социалистически общество массе оьгiоракьара тоалуьгa iалашдеш йолу йоккхий социальни - экономически мероприятеш чакхйоккхуш хилар. Цу тхьан хаина белгалдаьккхар социалистически экономически интеграци процесс дiахо дегiайоалаеллa, къахьегамхой шира боьран лаккхбелла боккхачу доархiаме хилар.

Крыме вiашагiкхетача дакъа лаьцначеша массаяа раьза а волаш бакъдир социалистически мехкаша машар безаш хьанаре чаккхйоаза аракхьара политика доарxiамаш ине болаш хилар, КПСС XXIV съездо хьаккхийкхаьа машара программа боккха дунен халкъашта юкъера доархiам болаш хилар.

Хоадамболлаш долча дахьне социалистически пачхьалкхийн политикаца дуьаздена да Европе дiаминйcдения доаэонаш толамегардлаш хилар пачхьалкхенийн территорей бiарчани чiоагiдар а, тiа-тiа дуккхагiа кiоаргдуш, дунен халкъашта юкъерча вахара керда сфераш чулуъцаш, дунен халкъашта юкъе лелача гiуллакхашка суверенитета, пхьатарiарча болхоний, чурча гiулакхашта юкъе ца гiертара, вiаша гiойле хилара принципаш чiоагiъяра новкъостал деш йола дунен халкъашта юкъера кхоххаш кiеьдбара еррига процесс я.

Германе Федеративни Республикацара Советски Союзан Польшин договораца а, хiаьта иштта Малхбузен Берлинах йола йиъ оагiорахьара соглашени а ФРГ-енарен Малхбузен Берлина сенатадерен ГДР-а соглашенеш а чiоагiъяларо, цхьана леладу корта бола, вiаши гiойле кргiйолеш дола гiуллакхаш Францеца массехк кхыча малхбузеевропейски мехкашца дегiадоаладаро дика предпосылкаш хулийт Европера хьал бокъонца уназцiена хилийтара, «шийлача тiемах» кхехисараш шекдаь дiададара, европейски континенте даккхача доалахой гiулакхаш оттадари машар чiоагiбаран.

ГДР санна, иштта ФРГ а ООН-е сихагiа дiачуяцар а, хiаьта иштта Мюнхенски соглашени юкъьаца дена харцахьа хилар бакъдаь тiаьхара ларда тiа Чехословакица Германе Федеративни Республикаш юкъера гiулакхаш лертiадахар а Европера дерригача дунен тiарчен машара хьаштана ше яхара хургдар дьина хет КПСС ЦК Политбюрона.

Крымски вiашагiкхетаро бакъдаьд, социалистически пачхьалкхийн инициативни политика, дешаца хьаьт долаш долча дунхача мехкий конструктивни позицеш, прогрессивни общественноста гiулакхаш бахьан долаш кхерамалени цхьана гiулакхаш леладарех дешаех йолча, пачхьалкхенашa цхьана къахьегара ларда тiа Европе чiоагiача машара система хьаьрга бодача новкъа гiолла бьехха боккха гiа а хинна дiаотта езаш йолча еррига Европа юкъера совещанена укх гаргарча хана кийчо дiайодара аттув бола хьалаш хьадина хилар.

Социалистически мехкаша, тайп-тайпара общественни строй йола пачхьалкхенаш машаре яхара политика чакх а йоаххаш, империализман реакцеи агрессивни гiулакхаш чiоагiгiа юкъадетташ, кортамукъален социальни прогресса бахьан долаш халкъаца лоаттабу ийсхон къовсам хоадамболлаш хьаллацара цхьана тарлу ю. Социалистически цхьоагiон мехкаша кадданза новкъостал а ду, масса оагiорахьара дьал а лоац американски империализма агрессева духьал къовсам лоаттабеш дола турпал вьетнамски халкъ, хьадех дiалийлача iарбийн территореш тiара Израиля йiу шенбаь iоарабоаххийтен 1967 шера 22 ноябрера ООН Кхерамален Совета резолюци кхы ко ца дуегiаш кхочашъелген.

Крымски вiашагiкхетаро хьама хьоккхара, дiахо тiа-тiа сихлуш йола социалистически цхьоагiо чiоагiагiа кхотаялара процесс, КПСС ЦК Политбюроца хетачох, дунен халкъашта юкъерча арена вежарашка долча социалистически мехкаша дахьа толамаш чiоагiдарех дегiадоаладарай, социализма коммунизма хьалъяра новкъа гiолла дiахьалхашкахьа ахара хоадамболлаш дола хьал да.

Крыме вiашагiкхетара итогий лакха мах а беш, КПСС ЦК Политбюрос белгалдоаккх, вежарашка йолча партей куьйгалхой юкъарчаа доашлаш новкъостелгха йолча контакташа аттув боах социалистически мехкаша вежарашкa цхьана леладу гiулакхаш дiахо дегiадоаладара, новкъостал ду марксизма-ленинизма пролетарски интернационализма идеалаши бахьан долаш лоаттабеча къовсама коммунистически болхлойн партей цхьоагiо чiоагiъяра.

Крыме вiашагiкхийттача яь вывода кхочашъяра чакхдаха практически гiулакхаш белгалдаш бола соцам баьб КПСС ЦК Политбюрос.

Сийлахьча юбилея сийна

Грозненски химически комбинатан цехашта юкъе нуржача социалистически къийсама хьалха лаьттачарех а № 10 йолча цеха коллектив. Ворхi бетта план хаяна хьалха кхочаш а я, заданел совгiа иттаннаш тонн сома мехала продукци арахийцна цо. Хьенаре къахьегархочий белгалбаьнна цига болхбечу аппаратчикаш коммунистически къахьегама ударникаш Смытько Зинаида Федоровна, Щербакова Клавдия Михайловна.

СУРТА ТIА: смешарiа бахьна белхагiа хьежаш ба З. Смытько К. Щербакова.

С. ХУГАЕВА, сурт.

Нохч-Гiалгiай АССР Министрий Советеи облсовпрофа президиумеи

КОТБАЬННАРАШТА— ЦIЕ БАЙРАКХИ АХЧАН СОВГIАТИ

1972 шера хьалхарча ах шера республика совхозашта юкъера социалистически къийса итогаш а хьежа, Нохч - Гiалгiай АССР Министрий Советеи облсовпрофа Президиумеи СОЦАМ БУ:

Нохч - Гiалгiай АССР Министрий Советеи облсовпрофеи шерашера тела Цiе байракхи 2600 сом ахчан совгiати лулда 1972 шера хьалхарча ах шера пачхьалкхенга дуьхх дехнарг план а задани а 114 процент, шура — 115 процент, фуьи — 118 процент кхочашъа а яь, 1972 шерара ма бола хьат толамо чуэцаш йолча «Ермоловский» яха тiорча алхазарий совхоза коллективна.

Шоллагiа ахчан совгiат—1725 сом лулда 1972 шера хьалхарча ах шера пачхьалкхенга дуьхх дехнарг плани задани 111 процента, шура—107 процента кхочашъяьча а таллен болаш ма бола хьат чуэцаш пачхьалкхенга дiалуш йолча а Мичурина цiерагiча совхоза коллективна.

ХЬИНАР АЙДАЬ КЪАХЬЕГАШ БА

ПЯТИЛЕТКА шоллагiча шера Нохч - Гiалгiай автотранспортни управлене предприятешта юкъе [illegible] социалистически къийса хьалха лаьттачарех а [illegible]. Сопрома корте лаьттача Грозненски автотранспортни предприяте коллектив. Масадаьча техника - экономически хьежамий пачхьалкхен план хiара бетта тiехкхочашъеш хьайнагiа из. Хинча боахама муьлх дiа-хьа бахьаре ворхi бетта план 103,5 процент кхочаш а я, ца задани совгiа дiа-хьа баьхьаб 64 эзар тонн совгiа муьлх. Хiаьта планегiа лаьрхiачул совгiа цхьа миллион 550 эзар тонн - километр яьй предприяте водителаша.

Хинча боахама муьлх дiа-хьа бахьарга дiабедар мах лехбарех, автотерранах пайда эцара коэффициент, къахьегама овсарле лакхъярах пачхьалкхенан планаш совгiа кiенлакхьа транспортни [illegible] 76 эзар сом да. [illegible]

[illegible] шоллагiча шера 280 тонн дехьаш догар кхере социалистически дехкарахь тiехйоаккхар цо. Хiаьта дукхьала дiабахача ворхi бетта шера кхоайне 225 тонн догар.

Кагирхой колонно [illegible] хьакха лаьтт [illegible] Сейбе Берие корте латта комсомольски бригада. [illegible] поездаш графиках лелахара совгiа, графикаш тiехьайнсе [illegible] хьайкхьача поездаш графикага йоах ца. Укх шера хьалхарча ах бетта кхачачах диагера четах дiа-хьа йоьгай 7 бозе муьлх тiабела поезд. Новкъостанта хьалхам толаме [illegible] Калманов Петра, Добьа Григоре, кхы дукхабарх а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ГРОЗНЕНСКИ [illegible]

[illegible]

Ер шу долазуче хана [illegible]

* * *

ЕРРИГСОЮЗНИ [illegible] къахачун Дон сийна [illegible] Грозненски [illegible] «Профессия дикогiрара» [illegible] станце [illegible] Мусанов Хiарона, Аргунчарча станце [illegible] Магомадов Ахмадов [illegible] ... СССР-ан Нохч-Гiалгiай автономин юбилейна.

Г. АНОХОВ.

Нохч - Гiалгiай мебельни-хьун хiамаш еча «Терек» фирма, мебельни цехерча бригадашта юкъе къаьстта дика къахьегарца белгале я Ермураткина Вера Ивановна корте латта коммунистически къахьегама сийлен цiи лелаю бригада. Хiара сменагiа нормаш 120—125 процент кхочашъю цо. Цух керттера дар да Вера Ивановнас пе корте лаьттача бригада болх кхетаме вiаштiехьбаккхар. Дукхача шерашка хьинаре къахьегарах цунна сейнай иттех Сийлен грамота, дукха ахчан премеш. Общественни балха тiа а хьинаре дакъа лоац цо. Из я профсоюзи цехкома член.

СУРТА ТIА: фанеровщиккий бригада бригадир В. Ермуратина.

И. Панева сурт.

ПХЕ ШЕРА ПЛАНА ЦХЬА МУГI

1971 — 1975 шерий СССР халкъа боахама плана тiа дiоладаьа укх пятилетке мехка халкъа боахам дегiабоалабарга дiадохийтаргда 123 миллиардаи 600 миллиони сом ахча.

Кердадарий новайоаллаш Агентства лехарах пхе шера плана ца мугi боахах СССР юрта боахама министра заместитела Алексей ДУБРОВИНА.

123,6 МИЛЛИАРД СОМ — ДУКХА ДА Е КIЕЗИГА ДА?

Халкъа хiара сом — деза да, миллион е миллиард хилча хiаьта а. Ийслагiча пятилетке юрта боахамга дiайохийтаргйола капитальни вложенеш мел дукха я бокъонца хара вiаши ийсъе еза уж, цхьа-дале, дiахьача шерашка ийча расходашца, шоллагiа-дале, мехка халкъа боахамга дiайохийтача ерригача капиталовложенешда а.

Ворхiлагiча пятилетке (1961—1965 шш.) дiадахийтадар 48,6 миллиард сом, бiархiлагiча пятилетке (1966 — 1970 шш.) —81,9 миллиард сом. Цу тайпара, хiанз дiадохийта ахча дiахьача пятилеткарчул 1,6-за дуккхагiа а вул хьалхагiа дiахьача шин пятилетке цхьана дiадахийтар масcал хiана дац хьина а да. Цо тешал ду СССР юрта производственни база эргайоахаш товара темпаш лаккхлуш хилара.

Юрта боахамга дiайохийтача капитальни вложеней удельни вес 26 процент я, иштта хьалча халкъа боахама дерригача доахьаяка йохийтарех дукхагiа дакъа совгiа. Ворхiлагiчеи бархiлагiчеи пятилеткашка 20 а 23 а процент яр уж. Цо хьахьох юрта боахам дегiабоалабара Советски Союза Коммунистически парте iалашматё чiоагiа доархiам беш хилар.

Ерригача капитальни вложеней кхаь дакъах ши дакъа хiана дац хьина дар — 83,1 миллиард сом— пачхьалкхено лоаца дакъа. Колхозаш материально - техническа ресурсашца iалашъяро царга ерро хулийтаргъя капитальни вложенешка 45,5 миллиард сом дiадехийта, хiаьта из юрта боахамга дерригa дiадохийтачох кхоалагiа дакъа хул. Колхоши секторо экономически чiоагiа хилара боккха тешам лу цо.

110 МИЛЛИАРД — ПРОИЗВОДСТВАНА ЭЩАРАШКА

Капитальни вложеней 86 процент — керттера дакъа — производствана эшарашка дохийтаргда.

Юртбоахама производство дегiайоалаеяла хiанз цунна интенсификаци ира ларда тiа латт. Кхыча дешаца аьлча, хiара гектарагa хьувкъам дуккагiа балийта гiерта веза лаьтта леладер, хiара хьайбаш леладер — доахаэн коатiарча оалхазарийн продуктивность лакхъе. Цу хьал хинна ахархочун къахьегама хьанаш аттача дахе деза. Цу гiулакха тiаерзаь а мероприятей бiарчча система: iилманен техникаеи карагiдаьшараш производствана юкъедахьар, механизацеи автоматизацеи средстваш алсамъяхар, хийн дукхагiа юкъехкахьар, лаьттiашта мелиораци яр, производства технологи эргайоахаш тоаяр. Производствана эшараш цу хiамашка ийслагiча пятилетка шерашка дiадохийтаргда 110 миллиард сом.

МЕЛИОРАЦЕГЕИ ИРРИГАЦЕГЕИ — 24,7 МИЛЛИАРД

Лаьтта леладара керттера рейэра: лаьтта тоадари хiаьта ца бахьан долаш хiара гектара тiара боала хьувкъам лакхбара. Цхьабакъда, вай мехкара хьалаш миштад аьлча, цхьайолча районашкара кхаш тiоадал ца тоьаш вокхазахьа, кхыча тайпара, из сов дукха йолаш да.

Цудухьа пхе шера плана тiа оттадаьд:

— хий декха 3,1 млн. гектар хийча,

— хiанз хий дехкаш доаа 3,8 млн. гектар лаьттанаш тоаде,

— 41,2 млн гектар йолча даьгiеннашта хий тiадига,

— 5 млн. гектар доаь лаьтташ докъаде,

— 9,6 млн. гектара тiа хий декна ма дезаш дола культурно - технически болхаш де.

62,7 миллион гектара тiа цу ирригационно - мелиоративни белхашка мехка дiагiоргда 24,7 миллиард сом. Белгалдоалаш хiана да, балдий керттерча дакъьяга бода мах пачхьалкхено луш хилар. Колхозаша 1,7 миллиард сом мара дохийтаргдац цу гiулакхашка.

Советски республикай Союза 50 шу дизар белгалдоаккхача шера хайча новкъа хургдац, царех хiара республике ирригационни мелиоративни мероприятеш чакхйоахаш хилар. Цу тiа а, вокхар чотах моллагiча цхьан республикана «гiойле» яр дукха дехьархiа а дац из. Пайда хургба къаьст - къаьста хьанийцача хiара республикана а бiарчча мехка а. Масала, iалашматe дукха ахча дiадохийт Средни Азерча йокъал лаьттача районашта хий тiадигарга. Кхоачашхулаш да Узбекски Таджикски ахархошта бiаьш шерашка дагадаьллар. Цу цхьан хинна цу лаьтташарa боамби дуккагiа баккхаро ерригача пачхьалкхен экономика чiоагiъергъя Из да Коммунистически парте лелаю къамий политика ийса хилар хьахьоккхаш долча тешалех ца.

17 МИЛЛИАРД — ХЬАЙБАЙ БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРГА

Производственни гiулакхашка ахийта лаьрхiача капитальни вложенеех дкъагiа дакъа хьайбаш лелалуш коатiара оалхазараш лелалуш объекташ хьалъярга гiоргда.

Ши лостам болаш хургда цу ахчах пайда эцар:

— колхозашкеи совхозашкеи фермашка комплексашка хьалъехеи йолаш хрвата, цар хиш совбаккхара производства хьалаш товдари дуьхьа, реконструкци сатех.

— Шоана ма ярa керда боахама единицаш къаьгга промышленни ларда тiа хьайбай продукташ йоаха йоккхий специализированни комплексаш.

Хьайкхарча лостамга дiагiоргда 20 миллиард гаргга сом. Цхьабакъда, шерагара шу мехказ доал чiоагiагiа дегiаухаргба шоллагiа лостам.

30,8 МИЛЛИАРД — КЕРДАНЧА МАШИНАШКА

Бархiлагiча пятилетка шерашкахьарча шера (1966 — 1970 шш.) мехка кхашка болх беш хиннай 2 миллион трактор, 538 эзар комбайн, 1,2 миллион грузовой автомобиль. 30 миллиард сомаца лоацача дакъьо йиш хулийтаргья ийслагiа пятилетка чакхйоалаш тракторий парк 16 процент, ялаташ чуэца комбайнаш — 15, грузовой автомобилаш — 53 процента алсамъяккха.

18,6 МИЛЛИАРД — ЮРТАРЧА КУЛЬТУРАГЕИ БЫТАГЕИ

Ерригача капиталовложенеех 14 процент производственни доацача эшарашка дiадохийт. Цу ахчах юрташка хьалдергда чуiе цiенош, берий яслеш, клубаш, торгови предприятеш, больницаш.

СОМАХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦАР

Вайна туш ма дарра юрта боахамага дiайохийта капитальни вложенеш йоккхий я. Хiейа эгiара хьалха е езаш йола йоаххо и капитальни вложеней хiара сомах биззагiа, хьалхашка латта декхар кхоачашдар - дукха пайда эцар. Дукхача хьале iилмахошка, конструкторашка, проектировщикашта лоацача дакъьех тийша да из. СССР халкъа боахама дерригa довкъьош чулаьцача iилматехнически прогресса хьалашка кхоачашъеш я капитальни вложеней план.

ХЬАЛХАРА ГIА БАЬККХА БАЬННАБ

Хiанзалца хьа вай байцараш, туш ма дарра, тiехьа тiайоагiача хана дiайохийтаргйола капиталовложенеш я. Цхьабакъда, ийслагiча пятилетка цхьа шуи ах шуи чакхдаьннад, хiаьта хiанз вайна бiаргаго йиш я советски юрта боахамго дiайохийтача капитальни вложеней программа мишта кхоачашъю.

Алхха цхьан 1971 шера пачхьалкхен колхозийи чотах эксплуатаце дiаеннай 15 миллион бежан чудоалладергдолар йола хьайбий помещенеш, 5,7 миллион яккхача котама лаьрхiа йоккхий котамий фабрикаш, дукха лаьрхiа коатiара оалхазараш леладу предприятеш,— шера 10,6 миллион кiорига кхеертйоаш. Хьалъяй керда элеваторaш, складаш, фу чулоаттаду моттигаш, ремонтни предприятеш... Ростов - яа - Донурех Таганрогерех комбайнаш ю заводаш ялатоы чуэца керда машинаш арахеца йолаеннай.

Мелиораторашa цхьан шерай ах шерай совхозаштеи колхозаштеи дiаденнад хий дехкаргдола 540 эзар гектар совгiа лаьтта, докъалаьд миллион гектар, хий тiадигад 9,6 миллион гектар хулача лаьттанна.

КАСТАЛАШХА ХУРГДАР

Пхе шера план толаме кхочашъяро йиш хулийтаргья юрта боахама еррига продукци дiахьача пятилеткаца ийсйича 20—22 процент дуккагiа яккха. Юкъера лаьрхiача шера доаккхаш йола илат 197 миллион, тоннаца дiакхоачаргда (29,5 млн. тонн дукхагiа хургда), хiаьта боаккхаш бола бийда боамбо — 7,2 миллион тоннага кхоачаргба (1,1 миллион тонн дукхагiа хургба). Ялатий хьувкъам — юрта боахама интенсификаце доарxiамегiара хьожхамех ца!— юкъера лаьрхiача хiара гектара 3,4 центнер лакхлургба. Къахьегама овсарле 38 процент лакхлургья.

Юртара къахьегамеи бытеи хьалаш городерчарна гаргагiоргда. Дуккагiа хургба къахьегамах тела мах: совхоза болхлойчох 21 процента колхозахойчох 31 процента. Тiехьарча цу шин цифра хьахьохх, юртарча болхлой классеи колхозни ахархойи къахьегамах тела мах цхьатара ийсалуш боагiаш хилар.

Уж дерригаш а укх гаргарча хана хургдар да. Капитальни вложенеша говзагiъя мехка аграрни секторе доал леладара система, хiаьта царех пайда эцарах бола ийала хьачучабаргба укх пятилетке метте, СССР юрта боахам дiахо дегiаухача а.

(АПН).

Ижевски хоьл‌ІІарей аьккхаргІ фабрика — Удмуртски АССР хьалхарчех предприятех цаI. Укказа дерриге гуидеш дола фунаш ухх гІеххьарча пхи шера итт миллионагара (1000 шу) тахьа барх1 миллионега кхоачаш дукха-гІа хинад. ХІара кхача хотане ху фуан ку шеьа 166-чегара 205-чега кхоачаш дукхаргIа хинад. 1971 шера цхьа миллион 140 эзар сома пайда баьб. Уж толамаш — цеханта технически реконструкци ярах, механизаци шаьхьеллабарах, алтамаш дела-рий къахьетама культура лакха хиларах хьахьина.

СУРТА ТІА: фуан гуллаш да мари сесаги Бутаммегтар Аннин Рудольфи, 21 шо кхаьчна ветан я хьарта операции бахьа механизмаш болча ичимтана шар гІулакх деш.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПАРТКОМА КЕРТТЕРА ТЕРКАМ—ЯЛАТ ЧУЭЦАРА

Хьоттана хьалхаш хала хиннадале а, ялаташ дика хьуьхьадаьд Грозненски района «Ата-гинский» совхоза къинхьегамхоша. Алхха кІа 1800 гектара тІа ду укказа. 86 гектар долча цхьана ялькъа тІара шоьхьера лаьрхІача хІара гектара тІара 26 центнер хьиннай, 190 гектар долча цхьаьхкхане тІара — 30 гаргга центнер. Цудухьа беррига кхаш леладераша, механизатораша, кхьча участкашкарча болхлоша сиддаь ялаташ чуэцаш латтача ухх деношка шоалта хьалхашка декхар оттадаьд: лоацпача хенец ца дойтапи ялат чуэца, печчахьалкхенга ялат доххара СССР хьаьхь Нохч-ГІалгІай автономин 50 шу дизара сийна тІайша социалистически декхараш дизза кхоачашде.

Цунга хьежа, ялаташ чуэцара чІоагІа уйла тІайоххийт Часпиев Ахьмад керте латтача совхоза партийни организаце. Ялаташ чуэца арадалале дукхха хьалхагІа дека организаторски болх болабир парткомо. Кхашкерп комбайнераш, шофераш, хьатташкарь машинисташ, лоацпа аьча ялаташ чуэцарна бувзабенна мел бараш тІа а боалабаь хьайнйлла партийни собрани йир. Гулбенна-рашта хьалхашна хаьдда декхараш оттайр. Цигача чІоагІйир балха план а, цу тІа массадола хІама теркал а деш: ялаташ чуэцача мел техника хургьи, мишта дІакийсьергьи, цунах пайда мишта эцаргба. Вийца а бийца, къоабалбир кировоградцаша мехкарча беррига механизаторашка баь тІахьехам. Цунна жоп а луш совхозич механизатораша лаьрхІар ялат чуэцача лелаеча техника балха оасарле даккхе, хІаьта мишта дІададир из хІара механизаторо тІайнцача социалистически декхараш тІа.

Хьалхадаьи чуйцаш ялаташ лорадара боккхача лоархІаме а нийса вІаштІехьальнкха учет. Цудухьа механизатораш юххьанцара документаш, белгтала аьча, реестраш, нийса язъера боккъонна инструктаж хьа а яйца дІаболабелар ялаташ чуэца. Материалашта хьалхара жоп дала дезараш а (весовщикаш) коммунисташ ба, парткоме чІоагІбаьб.

Парткома болх лерттІа лелиега планагІа вІаштІехьбаьккха из хиларах тийша да, хІаьта совхоза парторганизаце коммунистана из дика а кхетаду. Цудухьа, чаккхаца оттаь мероприятеш, ялаташ чуэцара балхаш сихен дике хера тІадерзадаь декхараш юкъагІдица моттиг хилац уххаза. ГІулакх довзаш дагалаьца, оттаь а парткома плана.

Къаьстта лоархІаме да оттадаьр хьаьлата тІа дусаш ха хилар, деррагІа чаьхдоах из. Ялаташ чуэцана юкъа оттаьча яланах дувцача хана белгалъяккха йоагІа ухх тайнара факт а. Из йийцай ерригача производственни участкашка. Из ювцача хана белгалаьхар тІатоха а тІерадаха а доза хІамаш. ХІаьта из долла хІама даь дІабиначул, ялаташ чуэцача дакъа доацаш хургболча беррига болхлоша из кхетадамуд, шоай моттиг боккъонца мичахьа хургьа хайна уж баьнначул тІехьагІа, йиш чІоагІйир.

Партийни комитето активаща цхьана кийчйир производственни участкаш болча бергболча политико - кхетама балха мероприятеш. Ялаташ чуэцаш йоаккхаргболча хана хьадда задане

ПАРТИЙНИ ВАХАР

дІакхаьчар беррига коммунисташка. Хана партийни группаш вІашагІьехкар. Партгруппоргалла кержаб партийни организаце меттел, совхоза беррига къахьегамхой а тешам бенна, лоархІаш болла башха-дика коммунисташ. Шоаш ниттІа лоархІадаь коммунисташа цІераш яьхар комбайнерий Халаев Шамуйи, Атабаев Вахийи.

Парткомо шийтІонтий лоархІ халлъа тІахьожамкоеж Цулухьа, йоах А. Часпиева, лоархІамагІарча участкашка халкъа тІахьожамехой посташ оттаьй сака. Уж совхозе йиъ я. Царна керте латт С. Хамзатов, А. Джумаев, С. Дараев, З. Исаев.

ДІахкача шерашке а сане дела а бийсанна а партийно-бовхама актива дежурство оттаьй. Цу дерригача гІулакхаша чІоагІа новкъостал ду яхадаь ялаташ лорадара, общественни рузкъа чотах беха белам барашта, наькъаш дехк.

Теркам чІоагІа тІаязаш я хоала кийчъяь гойтара агитаци а. Ялаташ лоацпача хана чуйца дехара, лемкъорашна лира къовсам кхайкабера, печчахьалкхенна ялаташ дІадалара план толамо кхоачашъяра тІахьех лозунгаша, плакаташа, транспаранташа.

Теркал ца беш битац оада, йоах дІахо парткома секретара, политинформатораш а. Царца сехьар йир «механизатораште юкъе массово - политически болх боржабара» дешаех лаьца. Агитбригадаша цхьана хІаьз ялаташ леладераште хьалхашка выступлеш ю делкъийна хІама даа гулбеннача хана. Информаторашка царна довзийт мехкара а доазол декхьара а кердадараш, хІаьта Староатагински культура ЦІен художественни самодеятельноста коллективо концерташ уттаду царна. Раьза ба лаьттанца къахьегараш.

Коммунисташ ба социалистически яхь вІаштІехьйоаларош, балха хаварча хІара минутах пайда дикагІа эцар дуаь леаттабеча къовсама керте латтараш. Поточчи методагІа вІаштІехьбаьккхаб болх. Комбайна тІара доаггІаше а хьатта а дийхе, цига цІендаьчул тІехьагІа, элеваторе хьу ялат.

Социалистически яхьа итогаш хІара денна ю. Цу гІулакха пайда ма тайп-тайпарча методехи формехи: «Молнех», «къахьегама листовках» бюллетенех. Хьалхинараш шоллагІча дийнахь ІуЙрийна болх дІаболабале хьалхагІа дІакхайкаду. Поощрени яра способаш кІеэнга яц укказа. Хьалдалаттараште — комбайнераште а шофераште а карара-кара тела цІе вьшлелаш тел, цар цІераш совхоза Сийлен доска тІа дІаязъю, цар сийна центральни усадьбе байраш урагІйохийт. Материальни поощренеш ю, премеш тел. Из сийле кІеэнга яьхаш коммунисташа Халаев Шимас, Ислангиреев Хьамзата, комсомольца Соганпов Махьмада, Гойтамиров Оалкаьара, Азиев Махьмада, Читамиров Маме, Айбаев Іабдлала, кхьча комбайнерашеи шоферашеи.

Нов. Часпиева дика могаю Халаев Шама керте латта партгрупа. Партгруппорга хайнад механизаторий бехкагІа техника сепа латтаргІоацаш, ялат цІенеш дукхен доахаргдолаш шийн йонкха йоацача коллективера болх вІаштІехьбаккха.

Деррига 2946 гектар долча лаьттан тІара ялатаи (хьамкІашкара дІайаккхача) чуйца баьинаб совхозни механизатораш. Юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 26,8 центнер ка бола ялат гулдаьд. Белгалаьккха доагІа Грозненски района кхьче боккха машта нийсбича из хьувкъам итгара лаккхагІа хилар, хІаьта план 107 процент кхоачашъяьй. Цул совгІа, эгара лоацегІча хананке чукйцад ялаташ. Из бонихача лоархІаме да ухх дІайхача дешка.

В. АКИНСКИЙ.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕН АВТОНОМЕ АХ БІАЬ ШУ ДИЗАРГА

РЕСПУБЛИКЕРА ТОРГОВЛИ ДЕГІАЯР

ПРОМЫШЛЕННОСТИ юртбоахами дегІабарах, болхлоша, колхозхоша, гІулакхерча наха ейду ахча дк тІедьа дукхагІа хиларах денгара-денга товлуш йоагІа вай республика торговли.

Революци хилалехьа паччахьалкхен Росси тІехьайсача районех цаI хиннача Нохч - ГІалгІайче нийр хІаьз йолаш йолчух кІезигга а тара йола торговли. Геттара а ю дав баха нах эшаш долча промышленни кхачани товарашца Іалашбар. Революци хинначул тІехьагІа паччахьалкхенца хьалхашка эттар торгови объяна керда формаш хІийкола-ра декхар. Социалистически производственни отношенеша дІа ма деххара хиле езар уж формаш. Аттачарех дешар из декхар. Цхьаце болча наьха торговле капитал дІадаьхара йизза караезае езаш яр оптови торговли. Цу гІулакха В. И. Ленина хьехамех пайда а эцаш советски паччахьалкхе йоадалар (1922 шера дена) советски торгови аппарат вІашагІйолла.

ВІашагІьецха йолайир советски синдикаташ. Нитта город Грозне хьакилар синдиката массеьй отделени тресте. Торговле кулгалдара бе безаш бола болх лерттІа вІаштІехьбаккхара 1922 шера Грозненски Округком вІашагІьеллир турча торговле отдел. Цу отдело боккха теркам тІабохийтав моттигерча пачхьалкхени кооперативни торговли хилийтара. Цхьабакъда, республике шийн позиче дІаеццаш яцар частни торговли.

1924—1925 боахама шера вай республике паччахьалкхен торговле чуйоагІа 47, кооперативни торговле чуйоагІа 62 предприяти мара яцар. ХІаьта частни торговле чуйоагІаш 1100 совгІа предприяти яр. Цудухьа цецаьла везаш дац торгови ерригача оборотах Грозненски округа паччахьалкхен торговле дакъа 4,8 процент мара кхоачаш ца хиларах.

Оптови торговли дегІа ма йоатІа моттигерча рынка кІезигагІа моттиг кхоач частни торговлега. Из дар товараш Іалашдара истотник паччахьалкхен доалахьа хилар. Нитта хІара тІара шийн позиче мелйолийташ, дІаяле йоалалар частни торговли.

Промышленни юртбоахама производства толамий дарда тІа хаддаьза дегІадоагІаш латтар халкъа потребление товараш да тІехь дукхагІа арахецилта.

Нохч - ГІалгІайче хьалхарча пятилетка шерашка хьахилар яйга, кхачай, моттигера промышленость. Цу гІулакхо торо хилийтар паччахьалкхени кооперативни торговли хаддаьза дегІайоалае. Нитта 1932 шера республика товарооборот 102,5 миллион сом хилар, хІаьта 1940 шера 424,7 миллион сомага дІакхаьчар из.

Товарооборот дегІа ма йоагІа чІоагІлуш, ний болаш йоагІар паччахьалкхени кооперативни организаци. Цудухьа республике хьас йолайир специализированни торгаш: Главтоограстроном, Главуниверма, Главспецторг, Текстильторг и. кх. дІ.

Къаьстта чІоагІа дегІая йолаелар промышленности юртбоахами Даймехка тІом чакхбьнначул тІехьагІа. Цунга хьежжа товлош торговли а. Из къаьгга хьадьюх 1958 шерара товарооборот 1940 шера хиннача 4,25-за дукхагІа хинна хиларо. Товлла йолаелар товарооборота структура а. Айдало долаелар дегІа пайданегІа йола продукташ нахага йоххина. ДІахо ма йола товлуш йоагІа торговле материально - техническо база а. Дуккьал 1940 шера дина 1958 шерага кхаьчалла йолла юкъа торгови сеть дегІаера 377 единица, вешта аьлча 32,1 процент. Цхьабакъда, торгови сеть хиларех кхоечеш болаш дезар дегара - денга дукхагІа хулаш бойІоцо республика бахача наха хьашташ кхоачашдара. Цудухьа вІашагІьехка йолаелир оптови базаш: Росоптторг, Галантерея, Роскультторг.

Нохч - ГІалгІайчен экономика дІахо дегІаяра лорда тІа лоархІам болаш товлелар къахьегамхой хьал-торо. Дуккьал 1966—1967 шерашка болхлойн гІуллакхерча наьхен алапий юкъера лаьрхІача 20 процент дукхагІа хилар. 1968 шера 1 январе денз эгара кІезигагІа долча алапе боарам лакхбелар республика халкъа боахама къахьегаш болча 40 эзар болхлочунни гІуллакхерча сагех. Цул совгІа, болхлой цхьаца йолча категорешта лакхйир тарифни ставкаш окладаш. 1965 шера КПСС ЦК майски пленуми, XXIII съезди хиннача тІехьагІа дика лакхьелар колхозхой доходаш. Цу гІулакхо торо хилийтар юрташкарча моттигашка а торговли дикка тоае.

1958 — 1968 шерашка республика товарооборот 99 процент лаккхьелар, хІаьта товарооборот дегІаера тешташ ерригача Российски Федераце хиннача лаккхагІа яр Нохч-ГІалгІайче. РСФСР товарооборота юкъе Нохч - ГІалгІайчен товарооборота удельни вес 1958 шера 0,43 процента хиннале, 1968 шера 0,46 процент хилар.

ДІадхача пятилеткагІа чІоагІа хувценай товарооборота структура. Дукхьала паччахьалкхен предприяте торговле бахача нахага дехкад 5,7 миллион сома маьхка дулх, 1,4 миллион сома маьхка чкъорий, 2,1 миллион сома маьхка даьтта, 2,7 миллион сома маьхка шурен шурий продукташ, 2 миллион сома маьхка фулш. Хьалха дІадхача пятилетка шерашкарчул дукхагІа дехкад нахага ийлархоашта чІоагІа хьаштдола товараш: кІуваш, трикотажни изделеш, культурно - бытовой товараш (холодильникаш, хІамаш ютта машинаш, телевизораш). Из бахьан долаш ерригача торгови системай вІаштІехьдаьлар товарооборота план дІадхача пятилетке кхоачаш а тІеххоачаш а е. Нитта моттигерча торгаша 100,7 процент, «Грознефть» УРС-а 101,3 процент, Грозный станце машинаькъа ОРС-а 101,2 процент, ОГНХЗ ОРС-о 100,4 процент кхоачашйир пятилетка план.

ВІархІлагІча пятилетках дІадахачен шерашка лоархІам болаш хувцамаш хиннад вай республика торговле материально - техническии база дегІайра хьакъеха я. 1971 шера 1 январь тІакхоачаш розничи сеть 2228 единица яр. Цул совгІа кердаяраш хьалъяра кІаьначарна реконструкци ярей чотах паччахьалкхен торговле организацеш хьалйиллай 53 тика. Нохч - ГІалгІайчен столице хеткъай Революце проспекта тІа хьаьлча «Гастрономо», «Овощи, фрукты» яхача тика, Орджоникидзе проспекте хьалъяьча промтовараш тиканш и. кх. дІ. ДІадахача пятилетка шерашка дика лакхбеннай торговле предприятей техническа оснащение боарам. Тиканшке складашке болх бе йолийтай 3,7 эзар холодильник, пошъено - транспортни, кхийола оборудовани единица.

Торговли, общественни кхачани предприятей балха юкъе кхуйла дикагІа наха гІулакх дара прогрессивни йола формаш. Цу гІулакхо торо хилийтай бахача наха гІулакх дара культура дика лакхъе. ДІадахача пятилетка шерашка дукха болх баьб кадрей болх тоабаран уж дІанийсъярах дьакъедьа а. Республика торговлен общественни кхачани предприятешка хІанз болх беш ва 22 эзар сег. Царех 4 эзар гаргга саг 30 шерага кхачалца ха яьлана кхийна нах ба. Цул совгІа тований торговле болхлой состав а: дукхагІа хиннаб лакхара специальни юкъерон образовани йола болхлой.

Республика торгови сете хІаьз дукха ба шоай балхах дика кхеташ из безаш бола болхлой. Царна юкъе ба талант йола организатораш. Шоай къахьегамца, знанешка дика новкъостал ду цар бахача наха культурни гІулакх долга дІахо а тоадара. Из оаца болча болхлоех лархІа бэз Горпищеторга № 46 йолча тика заведующий ков. Сореда, «Гастроном торга № 7 йолча тика заведующий ков. Станишевская, дукха кхийбараш.

Парте боахама политика наха юкъе шерра дІайоаржара хьакъехьа боккха ник ба торговле болхлой. Цудухьа цар къахьегамга хьежжа мах бу вай партеи правительствай торговле болхлой къахьегамах. Цул дола тешал да дукха болча торговле болхлоинта Советски Союза орденаш, медалаш тийна хилар. Укх тІеххьарча шерашка республика паччахьалкхен торговле 52 болхлочоа деннад цу тайпара совгІаташ. Нитта дукха тиййай торговле болхлошта «Нохч - ГІалгІай АССР торговле сий дола болхлой» яха цІераш я. Шиъ бІаь совгІа волча саго лелаю «Советски торговле отличник» яха цІи.

Советски торговли, халкъа боахама цхьа дакъа ше хиларах тарра, дегІаенай ерригача экономика социалистически дувцамашка хьежжа — этапашка. КПСС XXIV-ча съезда директиваша белгалдаьд укх пятилеткагІа возникни товарооборот 1,4-за дегІайоалае. Из де торо хургья къахьегамхой доходаш цу тайпара дегІаккхаяна. Йаслагіча пятилетка шерашка товараш доаккхага дегІадоагІаргда 1967-ча деррига шера декка товараш миссел. ХІаьта, Нохч - ГІалгІайче пятилетка тІеххьарча шерара товарооборот 802 миллион сом хургья.

Торговлегара дІалехараш дехь тІеьь дукхагІа хулаш кІаьгге гуш да КПСС ЦК, СССР Министрий Совета «Торговли кун технически оснащени дІахо товара долча гІулакхех» яхача иппарски сопаш тІера. Цунга хьежжа вай республика Лаккхара Совета сешн ремаш тІекхоаьр пхоагІча пятилетка шерашка 280 балха моттиг йола универмаг Ленина уличагІа, 2,5 эзар квадратни метр йола продовольственни склад, «Гастроном торг» 280 тонн чудаьхаш йола холодильник, 25 эзар квадратни метр йола промтоварни база, кхийла Центральни рынок, 1200 квадратни метр йола Универмаг, кхийола объекташ хьалье. Цул совгІа мах бара предприятеш хьалъергья «Консерваплодоовощ», «Грознефть» кхьча объединене а.

Нохч - ГІалгІайчен торговле министерство белгальяй торговлена технически прогресс яра лоархІаме мероприятеш. Нитта 1972 — 1975 шерашка эксплуатаце дІалургья холодильник, пошъено - транспортни, кхача оборудовани йиъ эзар единица. ДукхагІа йола мах бара предприятеш йоархоша шоаш - шоашта гІулакх а деш болх бергья йоаларгьи.

Мах бара организацеш оптови базаша декхарийла я бахача наха хьашташ довзалга Іалаш лорда тІа даккха. Из гІулакх терахьа хІаьхара я ца йоалаташ промышленна предприятешкара дика продукци хьийна бувзамаш лерттІа леладаро торо хулийтаргья торговле болхлошка нарте хьахкашка оттадаь декхараш кхоачешде.

Укх пятилетка задане кхоачашъяра тІагІертта къахьегаш ба республика торговлен общественни кхачани болхлой. Хьалхашка латт кхоачашдалаза харгдоаш декхар а, бехктохаме а декхараш. Царех керттера дар да пайда эцаза йола резерваш белгалъяккхари уж сихха балха юкъехкхара. Нитта лоархІаме да торгови предприятеш экономически стимулировани кердача порядкашка яккар, торговле керда формаш балха юкъехкхувлар, торговле хадмаш кийчъерен уж болха дІанийсъерен дешаш дІахо а тоадар, торговле культура лакхъяр.

Нохч - ГІалгІай АССР наькъайола вайн автономи вІашагІьелла 50 шу дизара цІейна. Деррига советски халкъ санна кийчо еш ба вай республика къахьегамхой СССР хьаьлъ 50 шу дизарга толамца накъабахара а. Ах бІаь шу совгІа ха я вай мехка хулаш долча дегІача денопшта, цІейшта вай къахьегамхой доккхача совгІатаца наькъаух хьабоагІа. Уж совгІаташ да хІара шера тІехьа - дукхагІа ДаьхенадІателе миллионаш тонаш «Іальрижа дохцуда», ялат, халкъа потребление товараш йолча изделей тайнаш. Цудухьа шеко йоацаш да хьатІаккхоачаш долча шолхача цІейна дикача толамашца накъабахара социалистически яхье баьнначи торговле болхлошта легаш гІоадоахаргдола дика гІулакхаш кхаагІдувргхилар. Къахьегача санта хьашташ кхоачашдела — из да торговле болхлочун сий дола декхар.

Ф. МИРЧЕВ,
Нохч - ГІалгІай АССР торговле министр.

МЕЦА ХУРГДАЦ ХЬАЙБАШ

Іалама тІаоттальча халонашо чІоагІа Іатаьхам бир шийн хаинагІа шерта доакъар Іалаш ма къача дукхача боахамашкарча хьайбаш леладерашта. Цул совгІа Іалашдьр а фермашта юххе дІаеттадаьдайр. Цудухьа фермашта из хьатІаувзам хилар. Цу гІулакхо дукха да а йоайора совленагІа те а дукха дора. Из дика кхетадаьд Гудермеса района «Дружба» колхоза хьайбаш леладераша. Массане а юкъара лекка а хинна дІаеттад цига хьайбашта доакъар Іаламделга. Цхьабакъда, эгара лоархІамегІа дакъа лаьцад доакъар Іаламдеча Ижхой - Юртарча юкъерча школа дешарноша. ХІара денна лаьхерча классашкара 20—30 дешаряо хулар хьайбаш леладераште новкъостал деш. Цар гІо а деш колхоза вІаштІехьдаьнад 425 тонн йол Іалашъа. Цул совгІа шозза ицы а хьакхе езам я хий деттача 50 гектара тІа дІайийна люцерна. 100 тонн йол яккха лерІ колхозе цу участка тІара.

Ялан йоабаме а лаьттагІа ове хай 270 тонн сенаж. Из кийчьечи чІоагІа теркам тІабахийтаб колхоза специалистама, хІана аьлча технологически бокъонаша из ахкара из ца кийчйича сенажа моттал «кхаьд» хул цох. Из хоаш ба колхоза специалисташ.

Дукха ха я боахама 80 гектара тІара керда хьувкъьаш чуйцина бІаьнгех ча хьагуа а даь аргІан дІаеттадаьш. ПланагІа Іаламде доза ча 400 тонн мара йоаланча Іаламдаьд 600 тонн. ХІаьта 450 тоннах прессаца тикаш дай.

Укх деношка фуна лаьрдІа 80 гектара тІа дІайийна хьамкІаш чуэцаш ба колхозе. Уж я «Семиреченская-247» сортагІа йола гибрид. ХІанзале 50 гектара тІара хьамкІаш чуйца хьаний колхоз.

С. ДОНХАНАЛОЕВ.

СССР хьаяь 50 шу дизарга

ХАЛКЪИЙ-ВЕЖАРИЙ ДОТТАГІАЛ

Антон КОЧИНЯН,
Армене Коммунистически парте Центральни Комитета хьалхара секретарь

Массаза а яхар мо, маьлхо лемаю Армене оал тха республиках. Бокъа а да из, цу гІулакха Іелам кочаьрша хиннад цунца. Маьлхо ший-зІанарашна шортта сердал тел наха, хІаьтта, мерза хий чудосаду сомае ялатийнен.

Цхьабакъда цу хІамаех кІоаргагІа дола, доккхен лоархІамен цхьаькха маІан а доалл. ХьалхатІа а ма хьийжабий тха лаьттан тІа малх гахах сапна сийрден камаршен, хІаьта а цу хана цхьанне а алацар цунах маьлхо лепаю. Армени ювцача хана, наха хьалха, массаза а яхар мо, «дукха сатоташ лайна», «балане» олар цунах. Халахете а, из деррига а бакъдар — къахьа, хала бакъдар дар. Лепача малхо эгара геьнагІча Къилбаседенерча тоІедаь доахкача халкъий вижалел яраз долашагІа хьалйтанар шиарча Айастана къонгаш мехкарийн.

ХІанз Армени сийрдаьнкар кхыъкхе, паргІатон, ираза, машара — беркате сердал я. 1917 шера Сийлахь-боккхача Октябрьскха яз сердал малхал баьдегІа яц, из а я ниттагІа маьаха йоцхаш сердала санна тха халкъа эцаш.

Творчески низех тоебенна а башха-хозача кхоанепах бІубенна а болаш накъабоах Советски Армене къахьегамхой доккхачен гІозачен дІейна — Советски Союз хьаьр 50 шу дизара.

Советски Іаьдалок цо чакхьвхача сийлахь-йоккхача идеяшен, белгтала аьлча, къамий доттагІалла сийрдача идея, эрмалой халкъа паргІато, ираз, беркате хьахьега торо енна ца Іеш, нетта доагІаргдоацача хьозвзамашта кІалхара а даьккхад из, вехара пхаззо чудоссадаьд цунна. Цу ниэзаша кхьча халкъашцара цхьоагІо еннай цунна.

...Йоазаш йолча «Давид Сасунский» яхача эрмалой эпоса турпалех цаІ, хунен тІара нийсо лаха наха хьаштдола машари кразн карне дала гІерташ ше хьегача къиш хІама хургдоацилгах шийдог тийшачул тІехьагІа тІоа сега тур теха юкъе гІолла лоам шинъ а баьккха, лоам баьттІаче гІолла шийн говрацар чу а вахи цига дІахьалаьваьна воалл. Цу ханарца нахацара къаьстта ше дІаволлаш, турпалел Мгера, цахагара бала кхайкабеш, аьннад, лоамаи дега юкъера арваргва ше дуьен тІа машар эттача, наьх вежарий хилча.

Наха дагаьнала да, юххера а хьинхаьчай, цул тІехьагІа эрмалой лаьттан тІа бІаьш а эзараш а мгераш, кердача вахара хьахкелла турпалаш хьахиннаб. Цхьабакъда, фаьлга тІа вуьца турпал сапна цхьаь хиннабе уж, хІана аьлча карна хайнал, шоаш сендукъа къовсам лоаттабу, мишта, фу де деза, хІаьта эгара керттердар, цар хиннаб цар дІа мел долийнь гІулакх хьаллоацаш, новкъостала бакха массаза а кийча бола доттагІий, вежарий цхьатара уйлаш ярац. Из да турпалий кердала доахал — тамашаш кхоллаш: электронно - вычислительни машинаш нийсагІа йола электронни приборашы, чоалхаче химически препараташ а автомашинаш а хьеш, лоамашка ороситальни системаш дьалъеши электропередачай высоковольтни линеш ехкаш, пайдане хІамаш лохаш лоамий дегаш чуухаш бола вай болхлой, ахархой, специалисташ, Іилмахой. Лоамашкара лаьтта хьалоех цар, из оах, ялат сом комсаш кхею цу тІа.

Бокъонта бола турпалаш ба але мегаргболаш ба Іилма кІалхьалхаттеташ, йоккхийча седкъий сигаленехи Вселенни вохарахи, гуш доацача элементарни частицех бола уйлаш йІаький еш, автомати иоаш яхар дайта гІерташ, сага дьаь къайленашка кхоачаш бола нах.

Сийлахь-боккхача Даьй-мехка тІема халача шерашка социалистически Даьхе лорае накха хьалха а баьккха дІааттар миллионаш бола турпалаш — Советски Союза дерригача халкъий къонгаши мехкарийн. ТІема тохкамашт бІарга ца дайна тайпа низаш чудоссадир цара. хьахьеккар, паргІато, ираз хилара, беркате къахьегара йола шийн бокъо лораеш долча халкъагІа фу дулургда. Цхьаь цхьаь нийсдоп тІема дайзадап советски наха хьахьекхараш санна дола массане а цхьатарарча турпален, жайраш, цхьоагІон масалаш. 100 эзар совгІча тІемадочоа — эрмалочоа орденаши медалаши елар, царех 106-чена Советски Союза Турпала цІи еннай.

Йоккха патриотизм, Коммунистически парте гІулакха боарам боацпаш чІоагІа мутІахьа хилар, доттагІален цхьоагІони идеяш — из бар фашизм эш а яь исторически котало яккха советски наха новкъостал даь низ.

Нагахьа санна вай истое тІа хьоже, шира доврга вайна массаза а машарген хьаьналча къахьегамген кхача гІерташ хиний эрмалой халкъ халача хьал тІа хилар из цхьаь хиннадаь, шийн паргІатон кортамукъалеп бахьан долаш ше цхьаь къовсам лоаттабе туп бийзадаь.

Эрмалой лаьттан тІа таханарга а даьнна дагІаш да шиоача ханара эзараш сийлахь-йокхий памятникаш. Царех дукхагІдараш доладаьд. Эрмалой халкъо хьалдаьд, ивастагІаша доходаьк цхьабакъда, кхьметтел деха латташ а цецбрах цар нах.

ХІанз цу памятникашта лаьла хьалъэттад эзараш кхьи а хозагІен сийлахь - доккхагІен гІирсаш — уж я культура дворецаш, школаш, театраш, больницаш, Іилмаи учреждени, электростанцеш, заводаш, фабрикаш. Яьссача аренашка хьалъэттай посёлкаш, юрташ, йоккхийи дика товенен городаш. Уж дерригаш а кердача эзмаи памятникаш да. Цудухьа тхо дог тийша да, кхьи кхьание а уж доходергдоацилтах!

ХІанз лоархІавергвап тхо долча ва цхьаьккха гІаьрахо. Цхьабакъда, хьаьший-м вІаькха ца кхача тайпара дукха ух тханшта дунен массе мнІингера. Тханига доттагІий ух опыт дІа-хьа эша, Іилмаи конференцешка юкъе даьхьаша, доккхен сийрдсп цІей цхьана белгалдаккха, юххера а, дукхьал саготалла хьоашалгІа.

Алхха цхьан 1971 шера тха республике хинна 25 эзар совгІа кхы мехкахо. Йоккха цифра яц. Цхьабакъда, теркале доагІа, Армене бахха безам бараш сихха дукхагІа хулаш хилар. Уж лоазол дехьара эрмалой хинна Іац, дукхача къамех бола нах дукхача цу дахьъе капиталистически мехкий вихалаш а ба, цо тешал ду советски паччахьалкхен белгтала аьлча тха республике дунен халкъашта юкъера цІакха на еннача тайпара лакхіенна хилар.

Социалистически строй бахьан долаш хьахилар эрмалой социалистически къам, хьа а хинна чІоагІьелар эрмалой халкъа Советски социалистически паччахьалкхе, лакхача боарамга кхоачаш айенна тха экономика, тоаденнад Іилмен культурен. Мехка эгара хьалха электрификаци чаккхьннна республика а хинна дІаэттар Армени. ЧІоагІа дегІаухаш латтачи энергетикан Іалашъкате йІеькийна Іалама ресурсайн дарда тІа хьаьй дукха доакъаш долаш йола промышленность — тахан болх беш я машинашъю 130 совгІа завод, хІаьта укх тІеххьарча шерашка хьалхадаха баьинаб машиностроение керда прогрессани доакъош: приборостроени, электроника, радиотехника.

Армене ерригача производствех эгара ширагІьар хила тарлу горнорудни промышленности сийрда бесащ дола металлургни; археологашта деча тепалагІа, пхи эзар гаргга шу хьалхагІа Іемаб укказа аьшк лоалале. Республика мехка халкъа боахама тел цІаста, алюминиеви прокати фольген, молибденови, цинкови, даша концентраташ, доппув, дотув, селен, теллур, кхьдола цатгахьа мара кийслуш доаца металлаш.

Советски Іаьдал латтача шерашка 140 химически продукт тела йоккха поставщик а хинна дІаэттай Армени. Уж хьаю тха Іилмахоша кийчъьча методагІа оаха Іалама газах доаха ацетилен чикка а доахаш. Из башха-дика Іалама совгІа тха республике доагІа Азербайджанех Российски Федерацен лаьттанна кІалхарча газашкара «Дружба» аьнна символически цІя дІадхача газопровода чу гІолла.

Нитта толаме дегІаух гІашлой материалий айга, кхачан промышленность.

Промышленноста лоардІамегІа доакъош хьахиларахи дегІадахарахи тхо массе къамнашца декхарийла да Советски Іаьдала, советски республикай сийлахь-йоккхачен йохаргйоацачен Союза. Мехка проектни институташа новкъостал даьд тхона технически документаци оттае, эзараш предприятени организацеш оборудовани тайниний тхона, тханнига баьхаб опыт йола болхлой, специалисташ Іилмахой. Промышленость, республика беррига халкъа боахам а санна, къамаст-къамастана союзни республикашта юкъе къахьегам социалистически бекъарга, цар экономически потенциалега, моттигерча бедала ресурсех пайда дикагІа эцарга хьежжа дегІаух.

Советски Іаьдал латтача шерашка Армене хиннача оалангарча социально - экономически эргалонаша къахьегамхой материальни хьал-торон культурни боарам тІа-тІа лаккагІа айбаш аьттува болаш дола хьалаш хьахилийтар. Халкъа хьал-торо масса оагІорахьара чулоацаш дикагІа хьахьокх къаман доход лакхьъяларо. Алхха укх тІеххьарча 10 шера республика къаман доход 2,3-за лакхъеннай.

Тхо дІахьалхашнахьа уккага хьалхагІа а сиина лакхача темпагІа хургда. 64 процентага кхоачаш дукхагІа яккха лаьрхІад промышленни продукци 1971 шерагара 1975 шерага кхачалца.

Промышленни потенциал ва самъялга керттерча даьхье къахьегама оасарле лаккъяра, технически боарам айбера, Іилманеи техникаши карагІдаьннараш юкъекхахьера, производство Іилман дарда тІа вІаштІехьъяккхара чотах хулаш да.

Укх карарча пхе шера а Коммунистически парте хьалхашка оттадаьча керттерча декхарех цаІ — халкъа хьал-торо дІахо айъяр, цун вахара боарам лакхбар. Из башха-дика декхар керттера моттиг дІалоацаш чакхдоал ерригача пхе шера планах, из доала доккхачох а вІамигачох а. Халкъа хьал-торо лаккхьпа тІадерзадаь да промышленностан юрта боахамен доакъош дегІадоалалар а, Іилман техникан прогресс а. Пхе шера эгара вІамагІбола алапе боарам айбеогІа, пенсеш, пособеш, стипендеш лакхдергах.

Пхе шера оттаь Сийлахь-йоккха программа сийленна кхоачашъе лаьрхІа да эрмалой халкъ. ОагІув оагІох а теха цунца бувзадаш дерхІачунга ма долийн тоай цхьоагІоннен сийлахча кхоерах бола тешамме низ болаш йола халкъий-вежарий цхьа доттагІала дола и бараш.

(АПН).

ЕРМОЛОВСКЕРА ХОАМАШ

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ЯЬККХАР

Ермоловски ДОК-е хьун хӀиттош ена комбинате хьаьжича социалистически къийсаме хьалхара моттиг дӀа ца лецаш хьайоагӀа укх шера ТӀаймасханов Шерип керта латтача фанерни цеха коллектив. Технико-экономически гайтамаш дика а долий хӀара бетта тӀехкхоачашдо цо товарни продукци арахецара пачхьалкхан план. ВорхӀ бетта план кхочуш дина а хьалха кхоачашъяьй цеха коллективо, планал совгӀа арахийцай 247 эзар квадратни метр фанер.

Уж толамаш доккхачу къахьегарца белгалдаьхна я Левшов Павел Григорьевича куьйгалдечу смена коллектив.

Укхаза кхойтта шера болх беш ву Алимханов Iарби. МугӀарера болхло волаш къахьега воллавелар из цига. Балха говзал лакхъяйн курсашка дийшар цо. Цо болх беш йола станокаш ерг моттиг юкъера яьккхинарг а, укх тӀеххьарча шерашка хӀаьта арахецна продукци дикох тӀехдаккха хул. Дика болхло, тешаме новкъост, производствах дог лаза саг хиларах тарра вовз из берригача болхлошта. Балха тӀа, общественни моттигаш дӀа мел ххьачача новкъосташта хьоккхам тел цо.

Масеза а белха хьалха хьехтан хьазоагӀа из. ХӀаьта цо белхара дӀавоалача хӀана тӀайоагӀача сменана аттагӀа хилийтара дика хийча а кхоачашдаьй станокаш. Иштта къахьегача вов. Алимхановна комбината болхлошта юкъе ца хилар хьалхарчарна коммунистически къахьегама ударника яха сийлен цӀи елар. ХӀаьта 1970 шера цунна елар Ленински Юбилейни медаль. Иттех шу да цун сурт ДОК-а Сийлен доске тӀа хьаллеха доллла. Къахьегама книжка тӀа дӀа а язлеш ьаьа баркалаш, тайна сийлен грамоташ, ахчан совгӀаташ Iалаьмаге дукха да.

Иштта хьинаре къахьегарца цеха болхлошта дика лоархӀаш сийдеш ба станочницаш Дашаева Хьабика, Берсанукаева ЗалпаӀа, кхыбараш. Юкъера лоархӀача цоай смени нормаш 110—115 процент кхоачашъю царех хӀарачо. Иштта дика толамаш даха вӀаштӀехьдоал цар шоаш болх беш йола техника дика йовзаш хиларах, ну балха тӀа Iовлача опытах бизза пайда эца харах. Уж сенна бараш кхи а ба цу сменга. Царех ва механик Абуев Башта. Шин сага метта къахьегаш ва из. Оборудовани еза моттиг нийсъелча сиха тоаю.

СССР-ен Нохч-ГӀалгӀай автономен 50 шу дузача цӀейшта сийленца массаьнхара доккхий декъараш тӀайийцад фанерни цеха коллективо. Юбилейни шера план хоьал итт ди хьалха кхоачадӀъе дола денная цо. Ше лерхӀар толамца кхоачашдергхиларах тийша д я из коллектив.

Я. ЦУЕВ.

ХЬАЙБАШТА ЛАЬРХӀА

ДӀадахача шера 90 эзар сом дела Грозненски района Ермоловски элеватора. Кхача тайпара да элеватора укх шерара тӀулакхаш. ДӀадахача шерацца нийсдича 142,1 процент дукхагӀа кийчъяьй цар комбикорм, юкъера лаьрхӀача 150 процент айдаьй къахьегама оосарле. ХӀаьта элеваторе арахеца еррига продукци 156 процент дукхагӀа я укх шера.

Уж толамаш даха торо хилийтар СССР хьалхи Нохч-ГӀалгӀай автономни республика вӀашагӀьяллан 50 шу дузара сийле лерхӀача социалистически къийсо.

Элеваторе эггара йоккхагӀйола производственни участок я комбикормови цех. Цун коллектива керте латт йоккха балха опыт йола Шамсуев Шамил.

— ХӀара денахьи йуси юкъера лаьрхӀача 270 — 300 тонн комбикорм кийчъю тха цехо, — йоах Шамсуева. — ХӀаьта укх шера 47 эзар тонн кийчъергья оаха из. Оаха комбикорм тайп - тайпарча рецептах ю. Ткъаьх компонентах латте цхьайолча хана еш йола комбикорм. ХӀаьта моллагӀча хьайбана кои тӀарче оалхазара геттара пайдане доакъар да из.

ДӀаво коа. Шамсуева дийцар шие дикагӀбоача къахьегамхоех, социалистически къа хьалхалатарех. Къаьстта дика къахьегаш я вокхагӀвола мастер Асхабов Тимур керте латтача смена коллектив. Цу смена коммунистически къахьегама коллектив яха сийлен цӀи яла оттадаьй дукха ха йоаццаш. Атта йолх бац комбикорм кийчъеш беш йӀ. ХӀаьта комбикорм кийчъеш технологи лерттӀа кхоачаш, из йой во хургьа из, лохлургба цунах хьайбашта хула пайда.

Комбикорм кийчъяра къайленаш хоаш дика толамаш доахаш къахьегаш ба цехе Вихоева Саурпат, Умханова Тоня, кхыбараш. Дика Iомаьь хийцца болх бу цар цеке йолча моллагӀча агрегата тӀа.

Элеваторе йолча техника дика болх беш хилар, цунна тӀахьожам лоаттабеча механикех тийша да. Элеваторе мел йолча технически оборудованеш болхлоца кийса пайда эара пахадаш тӀахьожам лоаттабу цар. ХӀаьта еха агрегат, механизм цу сахдьате тоа а ю. Тайп-тайпарча къамех бола механизатораш: нохчо Дакаев Хьамид, эрсе Бритиков Виктор, гӀирe Аяхоев Каурбек барт болаш шоайла новкъостал деш къахьегаш ба.

Комбикорм кийчъяра болх толамца чакхбаккхар элеватора къахьегамхоел совгӀа дукхача даьхе комбикорм кийчъяра эша бедал къаьстта витаминни бецца хьоар дьакхуьлачарех тийша да, — йоах элеватора директора нов. С. Мидоева.

Дика Iалашбу элеватора къахьегамхой витаминни бецца хьоарана Сунженски района. Шеча Экара цӀерагӀча колхозо. Укх шера хӀинале 155 тонн баьца витаминни хьоар хьеденад цу колхозо элеваторе.

Укх деношка кьажкӀаш кьаьна элеваторо кьча кийчонга хьожаш хилар ялатапродуктай республиканска управленера комисси. Баьча балха раьза хилар из.

А. КУММОВ.

УЖ ДИКА ТОЛАМАШ ДА

Къахьегама дикача толамашца ва Дахье гӀалдига лерхӀ «Ермоловский» кои тӀара оалхазараш лелалеча совхоза къахьегамхоша. СССР дьяхи Нохч-ГӀалгӀай автономи вӀашагӀьяллан 50 шу дузача цӀейна сийленца нахьбехара къахьегама вахте а этта пачхьалкхенга шурен фуаши доххара шера план 30 декабре кхоачашъе социалистически дехар тӀайийцад совхоза къахьегамхоша.

Из дехкар толамца кхоачашдара цоай кхи дӀакхоачаво деш я долгаолеш а ба коа тӀара оалхазараш лелалераш.

Из бакъдеш да ер масал. ДӀадахача ах шера планагӀа хӀара котама тӀехьара 97 фуъш боабиша тӀехьара 60 фуъш гулде дезача гулдьараш 108 котама фуъш 82 боабешка фуъш да. ПланагӀа гулде дезараш 5700 эзар долча 8218 эзар фуъ а гуллеш ах шера план 126 процент кхоачашъяьй совхоза коа тӀара оалхазараш лелалераша.

Социалистически къийсо хьалхале лелаш хьайоагӀа коа тӀара оалхазараш лелалу Лазарева. ХӀара котама тӀехьара юкъера лаьрхӀача 119,5 фуъ гулдаьд цо план 95 фуъ долча.

Иштта хьинаре болх бу коа тӀара оалхазараш лелалераш Гашларкиевас, Набашиевас. 117 фуъ гулдаьд цар хӀара котама тӀехьара. Шера задани цхьайтта бетта кхоачашъе дага ба совхоза коа тӀара оалхазараш лелалераш.

Я. ЯХЬЯЕВ.

БУРУВДЕТТАРИЙ КУЛГАЛХО, ОБЩЕСТВЕННИК

ОЧЕРК

Iуйре. ХӀаьтте хьакхийтта боагӀача наькха зӀанараш шерра дӀа-юха эржаш латт. Старогрозненски бурувтохара балхий управленерча буровой вышкай боахьаш цар сийрда а дьаха тамашара хьожача а гуш да. Аьлешка, доакъашка гӀолла гола итташ бодача наькъагӀа сиха йода тха машина. Кердакерда гучаяьа буровой вышкаш. Царех хӀарана истори йоаццa довзийт тхона тхоца воагӀача № 665 йолча буровой начальника Гринь Тимофей Григорьевича. Хоза а хеташ дуац цо шие профессех. Бурувтохара балхех лаьца наг-нагахьа даьча хиттара чӀоагӀа раьза волаш ва лу. Шие болх хилех чоалханел бале а кхы мел йолча профессел бурувтохара говзал дикагӀа йолга тхона хьехийта гӀерташ санна ду цо тхоэ хьамаьл.

— ЙисалагӀча пятилеткагӀа республикерча мехкдаьттахошта хьалхашка латтараш бехктокхаме деккараш да, — йоах Тимофей Григорьевича. — 1975 шера хьадоаккхаш долча мехкдаьтта боарам вай республике 25 миллион тоннага кхача безаш ба. Цу даькъе къаьстта боккха бехктокхам Iалатт лаьттан чехаш тохкараша.

Лоаша оьча шоашта хьалхашка латта деккхараш лоархӀаме хилар кхетадеш уж шоаш толамца кхоачашдергхиларах дог тийша ва Тимофей Григорьевич.

Цо лакъа лоацаш буруь теха скважинаш дукха я Старогрозненски бурувтохара балхий управлене. Ши шу хьалха старогрозненски майде бурувтоха лаьрхӀар № 1006 йолча скважина. Цига эггара кӀоаргагӀа бурувтохаш йола скважина яр из. Цудухьа цига бурувтоха хьожае еза бригада белгалъяккхара дола дош дийцар управлене кулгалдоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша цхьаьна. Бурувтохача балха тӀа йоккха опыт йолаш хила езаш яр цу скважинага бурув тоха хьожаеш йола бригада. Цудухьа производственни совещане цига бурувтоха хьожайир Тимофей Григорьевич керте латта бригада.

Цу ханнаьца старогрозненски майде ца техрача тайпара кӀоаргачара лаьттан чехаш текха этта хургдоацилга кхетадора буровой начальника нов. Гриня. Из иштта хилар бехкаш долаш бурувтохара балхаш дӀадолацалалехьа дагавьлар из бригадера бурувдеттарашца. БоагӀ-боагӀача дӀа-хьа нийсбир бурувдеттараш, цхьабакъна, йоккхагӀа опыт ераш халагӀча, ихерамегӀча участкашка хьожабир. Хьинар кхо ца деш бурувдеттараша къахьегар бахьан долаш укх шера февраль бетта хана хьалха, 5400 метр бурув а теха, яьккхар цар ер скважина. Халонаш нийсъелар цига бурувтохача хана, бакъда, бурувдеттараша толамца йийлир уж.

Укх шера дьоалагӀча марта бурувтоха йолалелар Тимофей Григорьевич керте латта коллектив № 665 йолча скважена. ПроектагӀа 5100 метр бурув а тохаш мелоаш тӀоамашта тӀакхача безаш ба бригадера бурувдеттараш. Июнь бутт боалехьа, вешта аьлча, бих бетта кхоачашйир цар ах шера план. Скважинка тохаш йола бурув 2800 метр кӀоаргделар. ХӀаьта июль бетта скважинка Iачуйахийтар бригадас колонна цхьоалагӀех шоллагӀех секци. Бурувтохача эггара халагӀа лоархӀаш лоля уж балхаш а цхьаккха хьовзам ца хулийташ чакхдаьхар бригадо. Бурувтохара сухал лакхъярах, химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах укх шера цо пачхьалкхенна кхоадьд 40 эзар сом.

Иштта хьинаре къахьегаш йолча бригадана республикерча бурувдеттача кхычо бригаданта юкъе хьалхарчарца, укх шера елар «Грознефть» объединене дикагӀйола бурувдетта бригада яха сийлен цӀи.

Эшначa хана бурувдеттарашта новкъостал де, дукхача шеранаха Iояь шие опыт дӀаида кийча ва из. Цудухьа Тимофей Григорьевич массане а лоархӀаш сийдеш ва. Дика тейла ду цунна управлене кулгалхоша а.

Атта хинабац цун къахьегама никъ. Дукха нийсъеннай халонаш. Цхьабакъда, бера хана дена уж ла Iемача Тимофей Григорьевиче массаза а эшаяь уж. ЗӀамига волча хана дена дан нанен дошаш вӀсар из. Цу ханна цун да а хинна дӀаэттар ялхаккха цар дезлца гаргало йоаццаш вола Шевела Яков Михайлович. Цо деша а вахийта кхетам а луш хьийкдир Тимофей Григорьевич.

1943 шера вай Даьхена халеха, къиза тӀом лаьттача шеранка, моастагӀчунца тӀом бе вахар хӀаьтта кхийна Тимофей. Цига дейл гойташ моастагӀчунах майралатарех цунна тийнад дукха правительственни совгӀаташ. Царка юкъе я «За отвагу», «Варшава мукъаяккхарах», «Германи эшаярах» яха а кхыйола а медалаш. ТӀема шераш чакхдевлар. 1950 шерага кхачалца эскаре гӀулакх деш а хинна цӀавера Тимофей Григорьевич.

Кура шоай боахьаш моархашкахьа лакха урагӀа а дахийта латтача буровой вышкаша тӀаузар цун безам. ХӀаьта цу хана мехкдаьтта хоайккаха, бурув тохача чӀоагӀа болхлой ешаш а бер. Цудухьа цига балха веза лаьхӀар цо. МугӀарера белхло волаш дӀабелабир Тимофей Григорьевича шие къахьегама никъ. Хьалхарча юкьигах цхьаккха участок йисанзар бурувтохача цо болх ца бэш. Шин-кхаь шера бурувдеттача тӀоича волаш къахьийтар цо. Цул тӀехьагӀа бурувдеттача лакхараш кхоачашдеш хилар из 1951 шерага хьачалча.

Цунна къахьегам дика вӀаштӀехьбенна хоалта механца товзаш балхах дог лазаш из вола шийра бурувтохара балхий управлене кулгалхоша. Цхьа бригада яр управлене даим тӀехьаюсаш, бурувдеттараша наст-наста прогулаш еш, корта бехабу маларш менка царех цхьабараш балха ухаш. Цунна кулгалде хьожавьйча специалистех цхьаккха дукха сецадар бригада. Цудухьа из цу бригадина кулгалде хьожавича фу-дар хьина догабьелар управлене кулгалхой. Уж гӀалатъа баланзар. Дукха юкъ ялелехьа хьалха хиннача тара боацаш тоабелар бригада болх, кхьа хьалхара моттиг яьккхар. Каст-каста балхлой хувцалургаш, къахьегаме производственни дисциплина талхаелген нӀекленна дӀадаьлар. ХӀанз итт шерал кӀезигагӀа болх-беш сатедец бригаде.

Бурувтохача хьовзам хилара кхерам болаш дукха моттигаш нийсъеннай Тимофей Григорьевича, бригадерца бурувдеттараш. Уж санна йолча моттигашка накъайоал цар дукхача шерашка Iояь балха опыт. ДӀадахача шерашка цун бригада бурувтохаш яр тӀеххӀоаргача № 665 йолча скважинана. Цигара инструмент хувцарл хьалъарайоаккхача хана холобашка гӀолла сиха хьалъараихувсе болабелар маркхал. ХӀара минот мел йоала хьеуйхача маркхалца дукхагӀа дар мехкдаьтта. Массехк минот мара нийсалар эвари хила. Тимофей Григорьевича сиха дӀакъайлар первонтараш, хьауха маркхал сецар. ХӀанз а тӀехьа дукха мехкдаьтта луш болх беш я из скважина. Из аьэри ца хулийташ йитарах бригадана премиа а хьожаи, берригача бурувдеттарашта баркал ьлар кулгалхоша. Уж санна дола масалаш дукха доаладе йиш я цун балхах лаьца.

Цо Iомабаь дукха бурувдеттараш ба бригаде а управлене а. Царех ба мастераш Лавриков Василий Григорьевич, Игнатенко Федор Дмитриевич, Пероловский Герман Николаевич, Атаев Тепсуркъа, кхыбараш.

1954 шера коммунистически парте членалла дӀайийцар Тимофей Григорьевич. Цу цӀера сий даим лакха лоаттаду цо. Массехказа харжа хиннав из Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаххехьарча Совета, депутаталла. ХӀанз управлене партком член дикагӀвола агитатор ва. Ше болх беш шехьа барҳӀ класс чакх а яьккха 1969 шера заочно чакхъяьккхар цо Грозненски мехкдаьтта техникум.

Хьинаре къахьегарга хьежжа дукха совгӀаташ а тийнад цунна. 1970 шера цунна елар Ленински Юбилейни медали. СССР мехкдаьтта доадача Министерства «Отличник - мехкдаьттахо» яха значок. ХӀаьта тийнна сийлен грамоташ ахчан совгӀаташ Iалаьмата дукха да.

Дика кулгалхо, производственник, общественник хиларал совгӀа дика шенла а ва из. Ше санна къахьегама тӀера болаш кхетам луш хьалкхебаьб цо дезал. Сесаг Валентина Илларионовна трамвайни управлене электрик я, шинкхе йоӀ «Электроприбор» заводе болх беш я. ХӀаьта ше зӀамига волча хана укхан да а хинна дӀаэтта Шевела Яков Михайловиц дезал а байна висачул тӀехьагӀа, хьа а воалавь шие да санна цо лелавеш ва. Берригача дезала а дукха веза Яков Михайлович, из да Тимофей Григорьевича из лоархӀийташ хилар. Цу масалас хьалхоьх нов. Гринь шийна дай дика дишлургдоацаш хилар.

Б. КОСТОЕВ.

Сурта тӀа: № 665 йолча буровой начальник Т. Г. Гринь.

М. Панева сурт.

ТОВАРАШ — ХАЛКЪА

ЛЕНИНГРАД. Советски Союз хьаь 50 шу дузара сийна къахьегама теманаш дикаш лакхъяь болх беш а бахна дош йолча Вера Слуцкая цӀерагӀча фабрика коллектив. Укх шера дукхьала шарвал совгӀа арахийцача кӀадах 800 эзар кхоч е йиш хургья. Из да текстильщикаша сийлахьча юбилейна лу совгӀат. Предприяте планаш да вай халкъа бӀарг хьоастарбоам кӀадаш тӀа ши бӀа гаргга тайп-тайпара бесаш дала эппош.

СУРТА ТӀА: художественни мастерсe заведующи йола Н. Миляковна (аьрдехьара яр) художник И. Ракитинас кӀадаш тӀа даьна кердача эиэашка хьожаш ба.

П. ФЕДОТОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ПРОИЗВОДСТВА ЭКОНОМИКА IОМАЕШ

«Сунженефть» НГДУ инженерно - технически болхлоех дукхагӀбараш хьинаре лакъя лоацаш ба «Знание» обществa балха тӀа. Цар болхлошта еш Iилман - производственни темаех йола лекцеш.

Укх тӀеххьарча хана партеи правительствас бокхача лоархӀаме лоархӀ къахьегамхошта экономически образовани ялар. Из дика кхета а деш укх кердача дешара шера экономически дешара юкъеоза лаьрхӀа оаха берригa къахьегамхой. ХӀанз цу гӀулакхa преподавателаш кийчбеш да тхо. Скважинашта капитальни ремонт ечa цехера инженераш Н. П. Юрковский, Н. П. Несмачная Грозне бахийта 10 дийнахь семинаре хилар.

Инженерно - технически болхлоех моллагӀа вола болхло хьожавац мехкдаьттахошта экономически знанеш йовзийтара лекцеш еша. Цига хьожавеш вола преподаватель хила веза дукхача шерашка цига болх а баь, балха тӀа йоккха опыт йолаш производства экономика дика йовзаш.

Иштраьчарех нa вa Алейников Николай Дмитриевич. Ткъа шу совгӀа ха я цо мехкдаьтта тохкача къахьега, царех итт шера «Сунженефть» НГДУ геологически отдела начальник волаш болх баьб цо.

Шие балхах дика кхетадеш производства экономика дика йовзаш ва из. Цудухьа лаьттан чехаш техкарашта шие опыт, производства экономика дӀайовзийташ дукха балдаш даьа цо. КарагӀдаьнлачох кхоачамбаь а да Iеш тӀа-тӀа шие болх кӀоаргагӀа боазара тӀакхуаш ва из. Геолог шие хиларах тарра Н. Д. Алейникова дукха балхаш даьа тха мехкдаьтта доалача моттигашка «IальжӀа дошо» мел запасаш я хьожаш. Цу балхашта дика запасаш я йиш цо дукха ха йоацаш Москверча гойданерча оахкалий запасаш меллий хьожаш йолча пачхьалкхен комиссе.

ХӀана кийча а яь пайда эцаш я мехкдаьтта тӀоаноашка мел «IальжӀа дошуа» да хьожаш йола массехк метод. 1950 — 1952 шерашка тӀерча мелашка мел запасаш я хара эша кернови материалаш чӀоагӀа кӀезига яр, хӀаьта йолаш йолчеa а хьахьокхацар тӀоанашка мехкдаьтта доал е далаш. Цул тӀехьагӀа кердача методегӀа талхе долалир тӀерчеа кӀаларчeа мелашка мехкдаьтта долаш хьожалга. Уж методаш кӀоарга кӀоаргаьа а еш йоазийтай цо мехкдаьтта лоахараша.

Мехкдаьтта участкашкарча балхех цхьаккха болх бисац цо мехкдаьттахошта ца бовзийташ. Дукха ха йоацаш экономически знанеш Iомайра йолча курсашка ладугIарлошта цо йовзийтар скважинашта капитальни ремонт ечар гӀозал, цох боала пайда.

Укх тӀеххьарча шин шера мехкдаьтта тӀоанашка мел мехкдаьтта дисад хьажара пайда цӀбе белабаь денначаш секторах. ХӀанзалъа СевКавНИПИ йийчъелча кердача методикагӀа аттах скважине чуххийтай диминачи селитра. ХӀана Ачалукски мехкдаьтта доаккхаче кхаь скважине а чухийта лерхӀ аммиачни селитра. Из кердa методаш а дика дӀайовзийтай Н. Д. Алейниковa управлене къахьегача мехкдаьттахошта.

В. ВОЛОДИН.

ХӀАРА КЪОНАЧА КЪАХЬЕГАМХОЧОА — ЮКЪЕРА ОБРАЗОВАНИ

«ХӀара къонача къахьегамхочоа — юкъера образовани» яхаш вай мехка комсомольски организацешта юкъе хьахинна болам боккъонца тахан кагирхошта коммунистически кхетам балара дешашка хьожаш мел барашта хьалхашка оттадьча деккхараша ца яххара бт. Кирова цӀерагӀча тха колхозе сел дукха я бах кагирхой — 60 совгӀа саг. хӀаьта я долла хӀама ду оаха къоначa къахьегамхочо болх белгеш дӀахо дерригех толаме цхьана тардара. Сайрийнарча школе дика дешаш, шоай хен-хенахьа цига ухаш барашта керттерча хлавел совгӀа цӀера бетта 80 сом чала оттадаьв. Сайрийнарча школе деша багӀараш — механизаторий, кхы тайпа профессеш йолаш болча наькъа — белха ди доамагӀа да. 1971 шера юкъера образовани йоацаш вола 22 кагирхочох сайрийнарча школе деша ухаш 19 саг вар. Цу долача балха тӀа тха толам балара маӀан да кагирхой общеобразовательни боарам лакхбара школа, партийни комитет, колхоза правлени санна йола органаш оаха тӀеэрдаир. Сайрийнарча школах дола лош цкъа санна дуккдара а дийцад парткома заседанеш ца, партийни собранешка.

Масала, соакха сентябрь бетта колхоза шерра актив юкъе я ше цхьана партийно-комсомольски собрани хилар, хӀаьта укх шера вийнаре хиннача коммунистий собрани дуца оттадир сайрийнарча школе деша багӀа кагирхой а хӀаьта яштта лакхерчей юкъерчей специальни дешара заведенешка деша багӀа эвочинхаш я деша оахарах, дешарах кхетарах, дисциплинах дола дош. Парткома членаш, колхоза председатель вов. Наумов каст-каста хул школе. Традици я хинна дӀадахад тха сайрийнарча школе дизлей ди, эггара хьалхара гургал тоха ди белгалдоахилга. Цу деношка сайрийнарча школе боагӀа боахамий, производственни участкай кулгалхой. Масеза а яхар-но, уж деношка чӀоагӀа деззеш белгалдоах, цига тхоай керттера дешаш а къестаду оаха. Дешара бӀарчача шера тха къонача производственникий дешара тӀахьожам даттт парткоми ВЛКСМ комитетен оагӀонгахьара. Дешара шу дика чакхдаьккхараш шах богаш путевкаш а лийн Кавказа Iаьржача форда йистe салаIа бохийт оаха. кхы тайпа поощренеш а ю. Вахаро ше хьалхадаьккха да болх беча кагирхой общеобразовательни боарам лакхбара йоаккхо елга. Йоккха квалификаци, дешара эпанеш боарам лакха бола специалисташ юрта боахамa. «Дешар, хадаша чешар» — иа да тахан тхоай кагирхошта хьалдайка оаха оттадаь деккхар.

Бакъдар аьлча, белгалдара кхоачамбоацараш тха а да, цу балха тӀа. Тха тӀахьежам сийхетана хьалдоацаш, хадаьза деша ухаш берригаш а бац кагирхой, хӀаьта цун маIан фуд аьлча, из да, цу гӀулакха оаха бизза болх чакхбоаккхаш ца хилар, цунна бехке яраш, эггара хьалха парткоми комсомола комитета я. Цхьабакъда, цу халонашца къовсам лоаттабеча хана дика толам а боал. ДӀахо йодача хана социальни планированега довла, болх беча кагирхой образованех цу олица керттерча разделех цаӀ е лаьрхӀад оаха. Колхозера тхоай партийни комсомольска болх коммунизм хьинаре хьалхераш хьалкхебара цо новкъостал дергдолаш вӀаштIехьбакха дага да тхо.

Iхона хетачох сайрийнарча школе деша багӀача юкъера образовани йоацаш болча кагирхошца беча балха лоархIамегIарча оагIонех цаI — царех хӀаранеца къаьст-къаьста беш бола болх. Каст-каста нийслу, юххьанца тӀеэттача халонех кхера а лийя, производстве болх дукха хилар бахьан долаш дешар тугдайтараш (хӀаьта шоана ма харра, шие башхалонаш йолаш ма бий юрта боахамера болх). ТӀаккха зӀамигача саго е йоIо, дӀахо дешарах бола тешам ба а бийя, школе дӀакхосс. Царца, хӀаранеца къаьст-къаьста, парткома секретара, колхоза председателя, комсомольски организаца секретара шие ханнаьа яьча беддех, шие ханнаьа даьча новкъосталах дика бериат доал. Тхо а тха комсомольски активисташ а сайрийнарча школе деша вагӀача тхоай къахьегамхочун цIагIа, из балха волча моттиге хул, цунгара хӀамаш Iомаду. халонаш дӀахьа цунна новкъостал ду оаха.

ЦаI шоллагIчох тийша да тха кагирхой дешари болаш. Дешарох мишта кхет хьажа оаха массехказа пайда эйаб деша багIа тхоай кагирхой дешарех йола сводкаш, бюллетенаш арахецаш санна йолча формах. ХӀана колхози многотиражни газетина «Дешарч къахьегамкхи цхьана додаь» яхаш кагирхой оагIув кийчъяьй оаха. Дешара керда шу дӀадолуча хана, царгара хьожхаш эша беза аьна дӀахьалха а бахьа цу тӀа дӀахьокхарба оаха тхоай дикагIбола къона производственникаш — сайрийнарча школе деша багIараш. Тхоай сайрийнарча школана новкъостал деча Совета болх хьадагIа хилийтар дукха цун шие план оттаьй оаха. Цунна юкъеяхай укх тайпара мероприятеш: кагирхошта «коммунизме дaха Iомале» яха сайренаш елга, сайрийнарча школа йисте а яьккха, хӀанз тӀехдана специалисташ а болаш, тха колхозе балха боадачарца вӀашагIбеттaлургa. «хIара къахьегамхочоа — юкъера образовани» яхаш дувца оттадаь дош я долаш цхьана партийно-комсомольски собранеш яр.

Цукца цхьана белгалдаккха доагIа, партийних комсомольски организацеша, сайрийнарча школай педагогически коллективаша цига деша багIараша бу кхетамна болх тоабара кIезига къахьегаш хилар. Геттара кIезига ю комсомольски собранеш, хӀаьта цкъаза вIалла ца ен а хул, йовцаш е бола ца беш а уставагIа йоаца комсомольски организацеш, нравственностех лаьца беседаш ен. Политшколашка деша торо йоацаш болча сайрийнарча школе дешa багIарашка тоьал политически информацеш кхачац. Дега юя Iеттаи санна хала да цкъезе моллагIа вола зIамига саг. сайрийнарча школе деша дезача метте, бе доалаш къаьрагIа пеле а долаш закусочне латтaш бIаргавайча.

Ма даррa аьлча, «хIара къоначa къахьегамхочоа — юкъера образовани» яха болам — цу пачхьалкхен лоархIамерa, доккха гIулакх да. Партийни комсомольски организацеша цхьана къa а хьегаш бокхат дала дезаш ба из, цо новкъостал де деза нийсалагIча пятилетке хьалхашка латта деккхараш практически кхоачашдара.

Ш. ФАРГИЕВ,
Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза парткома секретарь.

ГОРЖИЛУПРАВЛЕНЕГА ЦIАЬНХАЗА А ХЕТ

Соакха гуранье доаг водопровод ваккхарах хий доалаш дагIа ца, аьнна, редакцега язди бар Грозненски Субботиносе уламгIарча № 65 йолча цIеношка бехача наха. Ленински района № 2 йолча Домоуправлене из шие хоаналa тов ца ергIа дIадахача Iей ши квартал гьалара мала хий кхухьаш бехаб цу цIеношкара дехал. Шоаш дукха сагота ва хинарта хьанка Домоуправлене «Водоканалтреста», хӀаьта «Водоканалтресто» Домоуправлене дIатIа-хьатIа а делаш лаьттад из гIуллакх.

«Ная дIа-юха хьалабеше а вьлла керта я болаш укх шера 25 мае заметка хьатехар «Сердало» газета. АрадьаначурIа тIехьагIа цу гIулакхага хьажар хьадехаш бах Грозненски горжилуправлене дIахьийтар из. Жоп ца дойтам цхьа бутт совгIа ха дьача юха а дагадохийташ редакцие письмо яздир горжилуправлене кулгалхошка. ХӀаьта хӀака а эйьаза яланза йола кус санна мара доги силеш бац уж.

Укх деношка уж болаш даьда хьама дика хилар тхо. Тамаш доагIа болаш хIама дар тхона дайнор. Заметта тIа белгалдаьккхача тайпара пахаваш тIаьхьовраенорча турбашта кIоле бега латт. Цкъа 20 сантиметр мара гьала хургIоначи шоацена чуреа бега цу цIеношка хий дIаххуеса дезаш бу квартиросъемщикаш. ХӀана волча, даьла Iоухаш латтача хиво шоай кIеланаш толхадар кхир уж. Соакха цу гIулакха чал байнабарна.

ЦIаьнха хий чухьйада тохьйир номер 6 йолча квартира кIалдара лара.

Из дIаха да бош боаш дац. Колодец цIенна ялара дIагаьна а йоаккдаш сиха де дезар даьтуд тIехьагIа Грозненски горжилуправлене жоп дейтаргхиларай тешаш я редакци.

«СЕРДАЛО»

3-гIа агI. 8 август, 1972 шу.

Доазол дехьара

ДУНЕ ЦХЬАН КІИРАГІА

КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕЧА ВЬЕТНАМАЦАРА СОЛИДАРНОСТЬ

ТІа-тІа шерагІа баржаш латт Вьетнаме США-с лоаттабеча «бІахача» тІема духьала дерригача дунен тІа гІеттача протеста болаш. Зехьа дайцад США агресси «соцаш» а доа «хашар» наькъаца къаастаде безам болаш а я ыьина хетийтар дукъа дунен общественность тувІае дагахь вашингтонски кулгалхоша мел хьийе къа. Факташа дукхьал хьайоах, Вьетнамера шоай гІаьрахой гІулакхаш тІа-тІа дукхагІа шердеш я США.

Дунен халкъашта юкъерча боккъон элементарни кормаш вогІча тайпара телха а еш, дуь шу хьалхагІа шоашта тІанйца хинна декхараш диц а дь, США-с анкагІча тайпара тІа-тІа чІоагІагІа чуетт бомбаш ДРВ-ена. Шоашта хет-хеттача хана Йохаю цар къилбаседавьетнамски городаши юрташи, промышленни предприятеш, школаш, больницаш. Нах хІалакбе гІерташ тІом бу цар цу мехка бахача наьршача наха духьала. Массе а мехка, цу даькъа США а, къаьстта гоанал хьоаю эггара чІоагІагІа американски стратегаша каранйцача вьетнамски лаьттан тІа дийна мел долча хІанайна духьала тІом бара хІиллан методаша. Дем дола къаналь эггара хьалха ІаІаьмате чІоагГІа мух хьоабе, цІераш яха, урагаш гІеттае низ хкаачача, «метеорологически» тІема средствашоалаш ярех, къилбаседавьетнамски дамбаитен сунгаитен хадданза бомбаш чуетташ хиларах да. Уж гидротехнически гІпреаш доходаро ерриге моттиташ хІалакъеш хий дайтаргда, миллионаш нах боаберга.

Кхьметтел США цхьоагІоахкой кулгалдеча гІозаршка а, «Нью-Йорк таймсо» деча мукІаралагІа, «тІема зулам морга лоархІнига хоашшехьа а ирригационни системаш Йохаар. ДРВ дамбаштен супташтен бомбаш еттнаге гетгара харцахьа а лаьрхІа, ООН-я Генеральни секретара К. Вальдхайма дІадийхар уж соп чохка соцаелга. Ала декаш да, К. Вальдхайма лаьча заявленеа Вашингтоне чІоагІа раьза боацаш хилар. Цунца дувзадеина пресс - конференце ше къамаьл деш США президента Никсона хьакхайкадир. США политико-я дууц «дамбашта бомбаш чуетта» аьнна. Белгалдоалаш хІама да, кхьметтел американски буржуазни прессана а Никсона цу заявленех цхьаькха дош ца хеташ хилар. «ДРВ дамбаита чуетта бомбаш социе аьнна Вальдхайма баьча тІаькьехама жоп луш, — аьдора «Нью - Йорк таймс» яхача газете, — США правительство, факташ юхакачча а яьха, борттерча хаттара луча жоппах дІатувлаеный». ХІаьта фактиш укх тайпара я: апрель беттагара таханаденца ДРВ гидротехнически гІирсашта 170-аза сонгІа бомбаш чуйийтай США авиаце.

Цу хьалашка Париже хиннача Вьетнама халкъашца солидарность хилара тІехьарча Европа коммунистически болхлой партей конференце массаьа раьза а волай тІанйцача заявлене тІа дунен деррига прогрессивни низаш тІахьийхар Индокитая патриоташа шоай паргІатон кортамукъален бахьан долаш лоаттабу къовсам хьаллацар дукъа шоай гІулакхаш цхьан бартаца чакхдахара.

«АЬШКА БАЙН» ПОЛИТИКА ЧАКХЙОАХАШ Я

ХьалхагІа а санна тІом латтиштиг дагайохийташ я Къилбаседа Ирландии. Английски консервативни правительства цига отгадаьча «юкъарчале доацаш дела доах» оалаш долчо, хеташ ма хиллара, къилбаседаирландски дош къоастаданзар. Шерра карательни операци елга хилар пунах Белфастен кхьча городийн католически кварталашка бахача граждански наха духьала. Цу репрессивни операцена юкъе дакъа лаьцар хІаьа 21 эзар салте, Ольстера «оборона полк» оалачукцара 9 эзар салте, граждански боккъонашта тІехьара болам тоІабеча хана къаьстта хІиза хиларца белгалваьлина 6 эзар полицейски юкъе волча дерригача британски аккупационни эскаро. Карателашта гІоден яр массехк бІаь бронемашинаш «Центрион» яха еанйоккха танкаши.

Католически районашка бахача наха дукхьал оранжистий протестантски бандаша еча налетах лорабалар дукъа хьаль хинна баррикадаш хІаиз йохайй. Лондондерре, Беггсайде, кхьча католически районашка массе меттечухьожаш латт граждански боккъонашта тІехьара къовсамхой дувцар дукъа. Къилбаседа Ирландие дешаита водча английски министра Уайтлоу дийцачох, «ХІана Къилбаседа Ирланде еррига территори дІа а лаьца, цига тІахьожам лоаттабеш да британски эскар».

Из акци подпольни ирландски республикански эскара «терроризм» дІаяккханза яр ца хиларца бехказа аякха гІерт официальни Лондон. Цхьабакъда, оккупацена леладеча гІулакхий боккъонца дола политически бахьан кхы тайпа да: Ольстерера кризис шийна аьттув болча тайпара къоастайта вІаштІехьдалар догдоахаш я Хита правительство. Цхьабакъда, на кризис-и политически социальни бахьанаша хьоаль ма йий. Из хьохилийтай британски колонизаторашта Ольстере чакхйоаха «бекъа а бекъа, доал а де» яха политика бахьан долаш. Из политика чакх а йоахаш, английски доалдеча гІозараша кор тІортондаь лай Къилбаседа Ирланде верте латтача протестантски общинах, католикашха бола граждански боккъонех а баьха, тиш а бь.

Цудукьа кхетамца доацаш хургдар, Къилбаседа Ирландера кризис тІема низо коикъосталца къоастадургья аьнна хийтача. «Е топаш етташ боабарах я, е танкаш тІахедкарах а, — хьакхайкадир Къилбаседа Ирландегара английски парламента депутат йоача Бернадетта Девлина, — могаргдац Лондондеррен ерригача Къилбаседа Ирланден баха нах кхерабе, хІана аьлча тІема низа могаргдац гІеттача халкъо лаьрхІар тоІаде».

Ольстера проблема хьастаргьяц политически гІулакхошта лийна мел боахкараш мукъа ца хеце, чрезвычайни полномочей хьакъехьара закон юха ца доаккие, репрессеш соица ца йой, протестанташта санна, миттта католикашта я цхьатарра боккъонаш ІалашЪергйола демократически реформаш чакх ца йоахе.

ГРЕЦИ: АЬТТУВ ЛЕХАШ Я ХУНТА

Афинашка хьакхайкадаьд греческа полковникий, правительства «шерра реорганизаци» яь хилар. Пападопулоса кабинета юкъевахийтав 9 верда министри 13 министра заместители. Греце регента Г. Пападопулоса еррига керттера — премьер-министра, кхьча мехкашцарча гІулакхий къамал оборона министра постаи шийга йита ца Іеш, ший Іаьдал чІоагІдара дІахора гІулакхаш чакх а даьхад, ший воша Константин Пападопулос лоархІамегІарча министерствах йолча цхьаннена керте а оттаваь. Министрий кердача кабинета хьалхашка ше къамаьл деш Пападопулоса дІахдаь даьсса хабар дувцар «халкъа гІулакхага оттарах», законность кхоачашъярах, хІара граждански боккъоний хамбарах.

Цхьабакъда, моттийта деш долча цу тайпарча къамаьлаша саг тувлаенергвац. МалагІча законноста хьикьехьа лертда къамаьл, нагахь санна Греце трибуналаш гІоргъьнна, мабахтекашкен концлагерашкен хьилхагІа а санна Іазал оаш политически гІулакхошта лийца нах боахкош хилча. Халача хьал тІа я мехка экономика а. «Іаьржача полковникий» режимо шерра хьайийллай нейІараш кхьча мехкий, эггара хьалха американски, капитала. Из бахьан долаш наькха санна дехкха хиннад Афинашка арахьара доалла декхар. Лекхараш дІатакхарген кхьча мехкошкара юхалургдаьхача ахчаш тІара телача процентакен шера дІадода 200 миллион сонгІа доллар. Геттара дика кхетадеш да, шийн декхараш хунта къахьегамхошка тевхийташ хилар, налогаш тІа-тІа алсамъяхара някъ а леладеш.

Шийгара хьал лаг греческа халкъо. Лира репрессеш тІьлоаттаешнехьа а, тІерча режима еш йола дукъьале тІа-тІа чІоагІлу. КъайлагІара антифашистски комитеташ вІашагІъехкай предприятешка. Мехкара забистовкаш тІа-тІа дукхагІа хул.

Цу хьалашка шийна лерда аьттув лехаш хІилла лелвеш я хунта. Пападопулоса кердача кабинете министерски портфелаш кхаьчараш 1967 шера фашистски переворот еча хьинаре дакъа лаьцараш ба. Царех дукхха бараш укх тІеххьарча шерашка «кара хІама доацаш хиннаб», режима «либерализаци» яьй моттийтар дукъа цхьан юкъа периферие дІабахийтаб уж. ХІанз Афине юхавхаш ба уж. Деш дола къамаьл, цу тайпара, моллагІча тайпара йолча демократически органашта дукъьола йоача, Грецех дІахо Малхбоален Средиземноморьера США тІема база яра наькъагІа йолача греческа военщина эггара реакционнегІа болча тхьама викалаш правительства юкъе бигарах да.

Н. ЧИГИРЬ,
Г. СКОБЕЛЕВ,
(ТАСС).

ГОРЭ ЯХАЧА ГІАЙРЕН ИСТОРИ

ЗІамига катер хала урагІдоа атлантически талгІе тІа гІолла. Сенегала столицера — Дакарера — пхьаь минута някъ бича Горэ яхача гІайрен тІа дІакхоач тхо. Тха коллега а тхона някъ хьехар я волча Іаьржача Африка фундаментальни Института Іилман болхлочо Сиссокос дувш тхона гІайрен истори. Юхьанца португальцаша дІалаьца хиннай Горэ гІайре, цул тІехьагІа бера бе ухаш — голландцашка, французашка, англичанашка хиннай. Кхо бІаь шера африкански лаьттан чІегнаг къувсара бахьан атта кхегаде йиш йолаш да: Европера Африке, Америке, Азе долха лоархІамегІара форда наькъаш вІашагІкхеттача улл Горэ. Парусни флот хиннача гаьнна хьалхарча замалахь Натале, Къулбехьен Африке е Центральни Америке долха кемаш сеца таваьь хиннай из. Уж маршруташ къаьстта лоархІаме хиннай «Іаьржача дахчан» — лаьш бохкийнаш хиннача ишта оалаш хиннад гІабаш доаккаш болча лаьех — африканцех — доахар-эшар чІоагІа шерденнача кана.

Горэ тІа хІана а дагІа шоай лаькъаза саххьт хьалтІа оттарга — лай дІакхувлача кема тІа боттарга хьежаш африканцаш цолвалашка бьагІа бьле цІеноп. Цу тайпарча «лай цІеннех» цхьанех музей яь. Тох деттэ сома пенаш, лохига тІуна казематаш. Дийнахь цкъа мара арабоахай хиннабац чубехка боахкараш, някъкъе мара гІа боакхалуш хиннабац цахага, мотех Іозкха яда лова буфганаш а техкаш. Бунташ, хьсервашта ярааш къаьстта шоай тайпара хиннай казематаш. Из форда йистте я, къаьстта гІунец шийлоп. Цу чу Ёина ламоса а хІле, лей хиннай саг.

Вохкача хана чурча ков араволхаш хиннаш лай. Вохкара ацари балкона тІа лаьттае. Чулаттача Іуша «товар» оаш хиннад, яхьарсий пхьидаш миттай хьийжаб. Цул тІехьагІа мах беш хиннаб. Ийца лаьш готтигача коридора чу гІолла пристане ххоачаш хиннаб. Цул тІехьагІа кемаш дІакхийлаб уж.

Цу тайпарча кема схема хьагайтар тхона Сиссокос: трюмера пахула тІарея хІара моттиг ший лоархІам болаш я. Цхьабакъда, моттигаш ІаІаьмате кхе хиннайле а, ма могга дукхагІа кхувлаш хиннаб, паькъагІа дукха боаргхилар теркал а деш. Ишта хила я хиннад из: Америка яхкача хІара лаьна лоархІаш кхоъ е вхь леш хиннаб.

«Лай шІагІара» ара а дьина, тхо чудахача Исторически музей керттерча здане чу Іеррь хьайийлла сенегальски историки бокхха болх хьхьоххаш йола экспозици латт. Хьижа бахараштахьалхашка хьотт Африка дІаьхийн чоалхаиея истори. Лаьш бохкаш-эшаш хиина, африканцаша шоаш лоархІаме лакъа а лоацаш дІаькхха бІеха ха дог тешадеш хьахьоххаш йола схема а гІайолаш доакха карт доалл хьалтеха. Дукхача залашкара экспозицеш лаьттан даьнна колониальни Іазапа дукъьала лоаттабаьча турпалча къовсамна, африкански континентерча къаман - кортамукъален болама хетань я.

...Таханара Горэ — нах сакъерлен салаІен уха гІайре. Цхьабакъда, сенегальцашта континента истори да, пуйна яьча комоилзацие гІайгІане оагІон я Горэ. Шоай мехка дІаяха ха дика йоавзаш хила безе уж — уж ма бий цун кхоане хьалъе езараш.

Н. МЕРЗЛЯКОВ,
юридически Іилмай доктор.
(АПН).

ХІара доагІача доне керда хоамаш даь хьийнъа. плхтаж чуцаш браккачі чехословакии аькхеша дойхача тІлаккий хьакъехьа. Тацеш юхакхара керттера турпалаш — механизатораш. Из цхьа бахьйн доацаш даь. ТІа-тІа дукхагІа хул республика кхнина бола бу мотораш. ТІа-тІа дукхагІа хул акарлашта юкъкъестадеш йола машинаш. Дай мехка техникаэ совеІа тІехдиина могдеш я ГДР-ен СССР-ен комбайнаш а.

СУРТА ТІА: Комарно юкхерча Хотин яхача нотбоахкана кооперативе кхашка ялат ихьвадий кхожаш ба агрономаш. ТІехьашкаьарча оагІорахьа латтар СК-4 яха советски комбайн я.

ЧТК — ТАСС сурт.

ИЛЛИ ДЕЗАДЕННА

Вай республике а цун доазой гаьнга арахьа а йовзий я ВОС (бІаргашдайнарий Ерригсоюзни общество) халкъа академически хор. Хоровой илли дахара вокхха говзанч ва цу коллективаца дукхачи шерашка кулгалдеш. Из ва Грознерча № 6 йолча музыкальни школа директор Трещанский Лев Ефимович.

Хала да цу тІехдикача коллективе беррнгаш а хІина бац лыина бола доакъоошхой бІарга-са ва гуш бола нах хиларах теша... Поккхача говзалца, лега Йовхалца профессиональни коллективай чунна гергагІоргаш йолча говзалца дех цу хоро доахк эрсий а советски а авторий иллеш: композитора Новикова дешкха «Ленин — вай байрах», композитора Глиэра даьххка «Сийлахь-йоккхача города йола «Гимн» композитора Филиппенкос даьккха «Дунайский вальс», дуккха кхыдола иллеш. Уж иллеш дар дукха ха йоацаш города къахьегамхошта шоаш еттадьча концерте хоро даьхараш. Ала деза царех дукхагІа дола иллеш тІехье музыка йоацаш даьха хиннига.

ХІаьтта мара иллеи даха вола ца венн эзак дика кхеталеш да тІехье музыка йоацаш иллеш доахилга мел дала гІулакх да. Цулухна кхетале хала доц классически советски авторийн произведенеш яха мел хала да, лестаю дирижерски гІажилг бІарга ца гуш хилча. Къаьстта а кІеззига бац цу тайпара говзал шеръйерга дІабода низк хьахьегами.

Цу сахьате хинна хІана дош ия. Из коллектива хьахилара истори да хІанча хьахьегама дукха шераш. Юхьанца цхьа жІамига вокальни групп яр ея. Цул тІехьагІа — йоккха йола хоровой кружок. Эггара хьалхара цун кулгалдо вар В. В. Орлов. Из вар хоре дакъа лоацаш хиинарий эггара хьалхо иллецара безам гІоттабьър, музыкага ладувгІен нох кхетен хора доакъошхошта хьийхар. ХІаьта цу хана хоро доахлаш хиинзраш шин оазах латта нооякахие доила иллеш мара а дацар.

Кхы а дІадовахар Орловна тІеххьа цу хоровой коллективаца кулгалде вена И. Т. Черников. Хора репертуар чоалханегІа йир цо, хІьета хора доакъошхай йиш оазах латта иллеш даха ІомабІир. Хоровой коллектива репертуара юкъе яр цу хана йоккха говзал, знанеш эшаш йола чоалхане произведенеш. Уж дар 60-гІа шераш. Цу шерашка ВОС хоровой коллектива бокхкача толамца выступленеш йир художественни самодеятельноста республикански хьажарашка, дукхача концерташка.

Республикански музыкальни училища выпускникo Корнеев Юре до йиш ац аьна хетар йир. ТІехІоттта къахьегарца цун каьлар дуккхача оазех латта иллеш тІехье музыка а йоацаш дола хоровой коллектива кийчъе. Къаьстта хала дар из де цу коллективерча 50 сагах дукхагІбарна бІаргаш дайна нах хиларах.

ХІанз цу хоровой коллективаца кулгалдеш ва Трещинский Лев Ефимович. Цо доккха новкъестал дар коллективана говзал кхы я лаккъе. Самодеятельни коллективах академически хоровой коллектива яра предложени эгара хьалха еннар из вар. Цу гІулакхо торо хилийтар хора исполнительски торонаш выразительни средстваши шеръе. Хоре доакъошхоша я хІаьта ВОС кулгалхоша а цу сахьате кхеталинзар Лев Ефимовича уйла. Бакъда, тІехьагІа хайра царна илли оаларий шоай искусстваацара безам совбаккха, хьалхашка латтача декхарашта тІакхе уж оарцагІбеха хьехархочун харагІдаьина хилар.

1965 шера мае С. М. Кирова цІерагІча культуран салаІарйн парка къайлача театре гулбеннача зрителашта дІахьехир цар тІехьа музыка йоацаш илли алара шоай говзал. Концерт дІахьош йолаш Ефремова Тосяс дІакхайкаю концерта хьалхара номер — композитор Глиэра «Сийлахьйоккхача города йола «Гимн» яха илли. Зал цу сахьате хьалйизар пролетарски революцен городах — Ленинградех долча торжественни иллех. Профессиональнинчунна нийсса йолча говзалца декар зале композиторий Чайковске, Шебалина, Свешникова, Леонтовича эсий украински халкъий иллеш.

ХІанз хоровой коллектива говзал чІоагГІа лаккъеннай. ЙоагІа а йоагІаш лоархІ нох республика хоровой коллективех эггара дикагІъяр. Республика художественни самодеятельноста дипломант хилар из массехк шера. Цун концертага ладийгІад Грозне, республика районашке, г.г. Орджоникидзе, Кизляре, Нальчике, Пятигорске, Кисловодске, Соче.

ВОС академически коллектива хІара концерт массанахьа а боккхача толамца чакхдоалл.

Дукха ха йоацаш ВОС академически хор дакъа лоацаш хилар СССР лаьнь 50 шу дизара хетальча вай республика хоровой коллективай видарфестивале. Жюре доакъошхоша белгал яь дарра йоккха говзал йолаши ладувгІарашта бокхха эстетически салоІам дунен я коллектива искусство. Творчески доккха толамаш дахарах, хоровой искусство дІахо делІайоалаярах, республика городийн юртайн къахьегамхошта гІулакх деча хьинаре дакъа лацарах ВОС академически хора «Халкъа коллектива» аьнна сийлен цІи еннай. Шоай гІулакхашцен творчестваши беркъо йиш йоашта еназ сийдоц.

С. ПЯТАШ,
Нохч - ГІалгІай АССР хоровой общества [illegible] **методист.**

КЪУЛБЕХЬЕН ВЬЕТНАМ. Эггара лирагІа тІом латта зона я хІанз Куангчи провинци. США авиацен флотой поакъостал доашехьа я, города Куангчи гаьнахьа доххий зепаш а деш оаьха санна хІамаш еттал сайгонски бІунь.

СУРТА ТІА: Куангчи юкъе НВСО патриоташа нийсса юкъе тІа техача героо соцаь моастагІчун танк.

ВИА—ТАСС сурт.

МИШТТА КИЙЧО ЯЬЙ КЕРДАЧА ДЕШАРА ШЕРА?

Комсомола обкома адамегІа «Комсомольский прожектора» коллектив керда дешара шу республика школашка дІадоладара хьагІ кийчо яьй, хьажа йолаелар 5-августа.

«Комсомольский прожектор» хьежаргья миттта КПСС ЦК-ан Министрий Советех «Кагирхой-еригакъарча юкъерча образованега боахнига чакхдеккхарх» хьнарча-образование школа дІахо а дегІайоалаярех» беш соцаш кхоачамбара миттта кийчо яьй школай кулгалхоша.

РейдагІа арабаьннача хьалтта теркал тІабохийтарга беррига нротанкара кагирхой сайренкарча школашка дешаргдола терахи вІаштІехьалхара а.

М. ГАДАБОРШЕВ, [illegible]

ЯХЬАШ ДІАЙОЛАЕННАЙ

Укх деношка «Динамо» стадионе дІайолаелар Ерригроссийски кагирхой сборни командашта юкъера кулгашца лелача бургацах йола яхьаш.

Ленинградера, Куйбышевера, Новосибирскера, Омскера кхьча городашкара 12 команда я спортвни яхьашка дакъа лоацаш.

Вай республика сий лорадеш хургья «Спартак» яхача обществоа кагирхой команда.

5 августа дешэ 13 август кхачаччалца хургья командашта ювьера яхьаш.

М. ПОЛОНКОЕВ.

САЛАІА БАХА ХИЛАР

ДІадахача шоаттен кІиранеи деношка Грозне а республика районий а предприятей, организацей къахьегамхой кхьча республикай городашка баха хилар. Сакъердаме дІайкхар цар шоай мукъа ха.

Каспийски форде тІа баха хилар Грознера Анисимова цІерагІча механикъмерто чемахдошта «Красный молот» яхачен заводий болхлой.

Гудермесски горэлектросети къахьегамхой Черсий - Балкарий республике баха хилар. № 3 йолча гІишлой-монтажни управлени болхлой — Тбилисе.

Б. ЭСМУРЗИЕВ.

ИЗ ДИКА ТОЛАМ БА

«Скотопром» треста чуйоагІаш я МагІалбика районера «Алханчуртский» совхоз. Цун керттера декхар да, дукхагІа дулх даккхар. Из кхета а деш, СССР вІашагІъеллa 50 шу дизараи Нохч - ГІалгІай автономи хьаьь 50 шу дизарай цІейнта наккъаболхам патчахьалкхенга дІадахача ах шера дулх декхара план толамца кхоачаш даьй совхоза хьайбаш лeладераша. Пачхьалкхен приемни пунктанка дІачудешад 600,2 тонн дулх. Из планагІа лоархІе чул 50,2 тонн дукхагІа да.

Юкъарча хьайбаьта дукхагІа доакъар Іаламдара къахьегамхо нахе эттаб хьайбаш лeладераш. Цхьоалагlча августа 1273 тонн гІоза доакъар Іалахьдаь даьннад. Кийтъяьй планаца йоаца 1103 тонн сенаж. Кхо да хьалха хьатагІа йола йеламжи хьалмейй ноаяча гІаданий силос.

Д. САВАРЛИЕВ.

№ 15 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Агитаторо боаран хакхбеl—дуйта кинта болаш я КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропаганди агитацен отдела «Агитатора блокнота» цхьийтлагІча номер тІара передовой статья. Цу тІа КПСС ЦК-ас лаьча идеологически белхалой Ерригсоюзни совещание дийца массови - политически балх тоабарца дувзадеина декхараш белгалдеш.

«ЛоархІаме даташ» яхача рубрика чулоац гІишлоашъерий Денна хетаьь КПСС Нохч - ГІалгІай обкома гІишлон отдела заведующе Р. Гойтовси физкультурникай Денна хетаьь физически культурах спортах республикански комитета председателa Б. Габисов яь статья.

Беседаш еранта хьархІа юкъа я «Іилман - техническа революци идеологически бІаьн» яха Б. Медркинасо статья.

«Хьалха латтарий трибуна» яхача рубрикана хІаи я Грозненски ремонтно - механически заводе газоэлектросварщика А. Дамагова статья.

Беседа еча хана гойтара агитаторо нософех найда миттта оаш бола хьагойтара методически хьехамаш да блокнота тІа.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Газет арайхуш кхоъ денахь: кІирана шоллагІчу, кхоалгІачу, пІераскана

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 август
9.30 — Передачай програма. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Бераьшта. «Кьонахарий творчество». 10.15 — Босбоьна телевидени. «Садко» яха художественни фильм. 11.45 — Босбола телевидени. Эрсий романс. 12.15 — Кердадараш. 16.55 — Передачай програма. 17.00 — Бераьшта. «Пачхьа керда кочa» яха телевизионни фильм. 18.00—Нохч-ГІалгІай чу гІолла. Информационни програма (эрсий, гІалгІай меттала). 18.20 — Киножурнал. 18.30 — Юртара вахар (нохчий меттала). 19.00 — Поэзе Бевзарски дезе ди. 19.40 — Шоана, бераш. 19.5 — Босбола телевидени. «Са вахаре хьаьна» телевизионни художественни фильма премьера. 2-гІа сери. 21.00 — «Ха». Информационни програма. 21.30 — «Нохч-ГІалгІай дукха баха вахаре» яха телевизионни фильм.

9 август
9.30 — Передачай програма. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешарашта. Перерваш мугІарех бола. 10.15 — «Рыцарь Королевы» яха художественни фильм. 11.40 — Цирка аренаш. 12.20 — Кердадараш. 16.20 — Передачай програма. 16.25 — Бераьшта йола таькхой спектакль. Хьалхара сери. 17.00 — Кинолекциянта йола програма. 17.35 — Бераьшта дола фильм. 18.05 — Нохч-ГІалгІай чу гІолла. Информационни програма (эрсий, нохчий меттала). 18.25 — Хоамаш, реклама. 18.40 — Футболах йола СССР-а чемпионат. Тбилисера трансляци. 20.15 — Назрановски районе атеистически кхетамца кагирхой кхебар (гІалгІай меттала). 20.30 — Музыкальни пауза. 20.35 — Саг, общество, закон. 21.00 — Ха. Информационни програма. 21.30 — «Саг йоагІача дийнахь» яха художественни фильм.

РАДИО

8 август
6.20 — «Юртара ГуІре» (эрсий меттала). 6.45 — «Марксистско-ленински дешара кулгалдара бозраш лакхбе» яха беседа (гІалгІай меттала). 6.57 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Нохч-ГІалгІай ашарий концерт (гІалгІай меттала). 8.45 — «КІора вахтос» опера (гІалгІай меттала). 16.00 — Хоттаделлеица хьахинара» яха корреспонденци (гІалгІай меттала). 16.15 — Индустре боаха гІа (нохчий меттала). 16.30 — Гудермеса тахана кхоанен (эрсий меттала). 16.45 — Вай индустриальни мохк (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

9 август
6.20 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Нохч-ГІалгІай АССР-а просвещение министра Ужарова выступлени (нохчий меттала). 6.57 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.00 — Вайнаха революционни иллеш (гІалгІай меттала). 16.00 — Юртболхама къахьегамхошта дола концерт (эрсий меттала). 16.20 — «СССР-е Советски халкъа интернационализм кхоллар» яха беседа (эрсий меттала). 16.45 — Нохч-ГІалгІай индустри (гІалгІай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). 19.30 — Кагирхой вахар (нохчий меттала). 20.00 — Нохч-ГІалгІай республика артисташа иллеш доаш яха передача (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллеи Грознен кІезиг - дукха морхаш а йолаш, малхбоалехьара гІайло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гІолла 33—38, Грозне 36—38 градус йовхал йолаш хила я тарлу. Кхоанен лоамен кІезиг - дукха морхаш а йолаш, йовхае я йоаташ, къулбемалхбоалехьара гІайло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура буйсашка 16—20, деношка 29—34 градус йовхал йолаш хила я тарлу.

Метеостанци.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: 364051 г. Грозный-51 Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-00; редактора зам. — 3-30-11; бехктоккхама секретара — 3-34-38; партийни вахаран культуран отделий 3-61-46, промышленноста отдела — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-25, письмой отделен бухгалтерец — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революции проспект 7/34.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-00; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры 3-61-46, отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-25; отдела писем и бухгалтерии—2-60-71.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/34.

СФ05171, Заказ № 6120.